

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

10 грудня 2019 р.

Київ

№ 787 - р

Про порушення законодавства
про захист економічної конкуренції
та накладення штрафу

Група «Житомиргаз» в особі акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» (далі – АТ «Житомиргаз») і товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» (далі – ТОВ «Житомиргаз збут») протягом грудня 2015 – серпня 2019 років займала монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в межах території ліцензованої діяльності АТ «Житомиргаз».

У період із жовтня 2018 по серпень 2019 року група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» вчиняла дії, які полягають у донарахуванні об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками і Регулятором цих відносин. У результаті такі дії призвели до ущемлення інтересів споживачів, що було б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

За результатами розгляду справи № 143-26.13/87-19/30-19 такі дії **групи «Житомиргаз»** в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» визнано зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку (відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

На АТ «Житомиргаз» накладено штраф у розмірі 9 046 879 (дев'ять мільйонів сорок шість тисяч вісімсот сімдесят дев'ять) грн.

На ТОВ «Житомиргаз збут» накладено штраф у розмірі 2 184 459 (два мільйони сто вісімдесят чотири тисячі чотириста п'ятдесят дев'ять) грн.

Також групу «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» зобов'язано припинити порушення і усунути його наслідки шляхом здійснення перерахунку побутовим споживачам у частині визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача на підставі даних лічильника природного газу, починаючи із жовтня 2018 року.

Антимонопольний комітет України (далі – Комітет), розглянувши матеріали справи № 143-26.13/87-19/30-19 про порушення ТОВ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене пунктом 2 статті 50 та частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», та

подання Департаменту розслідувань порушень законодавства про захист економічної конкуренції від 21.10.2019 № 143-26.13/87-19/29-спр ДСК,

ВСТАНОВИВ:

1. Процесуальні дії

- (1) Розпорядженням Голови Комітету – державного уповноваженого від 07.03.2019 № 01/77-р розпочато розгляд справи № 143-26.13/30-19 за ознаками вчинення публічним акціонерним товариством по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50 та частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку з розподілу природного газу на території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), а також території сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району та села Махаринці Козятинського району Вінницької області.
- (2) Листом від 12.03.2019 ПАТ «Житомиргаз» було повідомлено про початок розгляду справи № 143-26.13/30-19.
- (3) Дорученням Голови Комітету від 13.03.2019 № 13-01/258, відповідно до частини першої статті 17 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», пп. 8.12 пункту 8 Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 25.12.2001 № 182-р, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.02.2002 за № 139/6427 (із змінами) було уповноважено Житомирське обласне територіальне відділення Комітету провести з 18 березня по 18 квітня 2019 позапланову виїзну перевірку ПАТ «Житомиргаз».
- (4) На виконання доручення Голови Комітету від 13.03.2019 № 13-01/258, відповідно до розпорядження (наказу) в.о. Голови Житомирського обласного територіального відділення Комітету від 15 березня 2019 року № 3АГ «Про проведення перевірки та створення Комісії» та плану проведення перевірки від 15 березня 2019 року, з метою забезпечення доказів у справі № 143-26.13/30-19, у період з 18.03.2019 до 18.04.2019 включно було проведено позапланову виїзну перевірку (далі – Перевірка) ПАТ «Житомиргаз».
Матеріали, отримані за результатом проведеної позапланової виїзної перевірки, відповідно до Акта № 56-03/1 ап від 18.04.2019, долучено до справи № 143-26.13/30-19.
- (5) Розпорядженням Голови Комітету – державного уповноваженого від 30.08.2019 № 01/281-р розпочато розгляд справи № 143-26.13/87-19/30-19 (далі – Справа) за ознаками вчинення товариством з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50 та частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензованої діяльності акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз», що призвело до ущемлення інтересів споживачів, яке було б неможливим за умов існування значної конкуренції на ринку, та об'єднано зі справою № 143-26.13/30-19.
- (6) Листом від 02.09.2019 № 143-26.13/01-11026 ТОВ «Житомиргаз збут» було повідомлено про початок розгляду справи № 143-26.13/87-19/30-19.
- (7) Листом від 02.09.2019 № 143-26.13/01-11027 АТ «Житомиргаз» було повідомлено про початок розгляду справи № 143-26.13/87-19/30-19.

- (8) Під час розгляду Справи Комітетом було направлено вимоги про надання інформації до ТОВ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут», розглянуто ряд клопотань, зокрема, щодо продовження надання відповіді на подання про попередні висновки, ознайомлення з матеріалами Справи та про проведення слухання у Справі.
- (9) Листом від 23.10.2019 № 143-26.13/01-13697 АТ «Житомиргаз» направлено копію витягу з подання про попередні висновки у Справі від 21.10.2019 № 143-26.13/87-19/29-спр ДСК.
- (10) Листом від 23.10.2019 № 143-26.13/01-13698 ТОВ «Житомиргаз збут» направлено копію витягу з подання про попередні висновки у Справі від 21.10.2019 № 143-26.13/87-19/29-спр ДСК.
- (11) 15.11.2019 представники АТ «Житомиргаз» були ознайомлені з матеріалами Справи в установленому порядку.
- (12) 21.11.2019 представниця ТОВ «Житомиргаз збут» була ознайомена з матеріалами Справи в установленому порядку.
- (13) 29.11.2019 проведено слухання у Справі.
- (14) Листом від 29.11.2019 № 29/11/2019 (вх. Комітету № 8-01/14280 від 02.12.2019) АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» надано заперечення на подання з попередніми висновками у справі № 143-26.13/87-19/30-19.
- (15) Листом від 29.11.2019 б/н (вх. Комітету № 8-01/14286 від 02.12.2019) від 20 операторів ГРМ, у тому числі АТ «Житомиргаз» і 16 постачальників зі спеціальними обов'язками, у тому числі ТОВ «Житомиргаз збут» надано загальні заперечення на подання з попередніми висновками у справах.

2. Відповідач

- (16) Відповідачем у Справі (далі – Відповідач) є:
- (17) Група суб'єктів господарювання в особі:

акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» (далі – АТ «Житомиргаз», Товариство 1) (10002, м. Житомир, вул. Фещенка-Чопівського, 35, ідентифікаційний код 03344071)

товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» (далі – ТОВ «Житомиргаз збут», Товариство 2, Постачальник) (10002, м. Житомир, вул. Фещенка-Чопівського, 35, ідентифікаційний код 39577504)

(далі – група «Житомиргаз»).

3. Визначення монопольного (домінуючого) становища

- (18) Визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання здійснюється відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року № 49-р, та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605 (далі – Методика).

3.1. Об'єкт аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища

- (19) Відповідно до пункту 3.1 Методики, об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є: суб'єкт господарювання; група суб'єктів господарювання; конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який випускається, постачається,

продається, придбавається (використовується, споживається) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання.

3.1.1. Група суб'єктів господарювання

- (20) Відповідно до пункту 3.4 Методики, визначення складу групи суб'єктів господарювання здійснюється шляхом установаження переліку незалежних суб'єктів господарювання, до складу яких входить суб'єкт (суб'єкти) господарювання, що випускає(ють), постачає(ють), продає(ють), придбаває(ють) {споживає(ють), використовує(ють)} конкретний товар (продукцію, роботи, послуги).
- (21) АТ «Житомиргаз» є юридичною особою, здійснює свою діяльність на підставі Статуту, затвердженого Загальними зборами акціонерів Товариства (протокол № 24 від 27.03.2019).
- (22) АТ «Житомиргаз» є новим найменуванням публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства».
- (23) АТ «Житомиргаз» створене на підставі наказу Державного комітету по нафті і газу від 11 березня 1994 року № 104 шляхом перетворення Державного підприємства по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» у Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» на підставі Указу Президента України «Про корпоратизацію підприємств» від 15 червня 1993 року № 210/93. У зв'язку з набранням чинності Законом України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» перейменовано у Публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз».
- (24) АТ «Житомиргаз» є правонаступником всіх прав та обов'язків Державного підприємства по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз», Відкритого акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз», Публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Житомиргаз» (далі – ПАТ «Житомиргаз»).
- (25) Отже, всі укладені правочини, у тому числі договори / угоди, від імені ПАТ «Житомиргаз» залишаються дійсними та чинними, і зміна найменування ПАТ «Житомиргаз» на АТ «Житомиргаз» не припиняє та не змінює прав та обов'язків сторін за укладеними правочинами.
- (26) Відповідно до Статуту, предметом діяльності АТ «Житомиргаз» є розподіл та/або постачання газу, зокрема надання населенню, установам і організаціям, які фінансуються з державного і місцевого бюджетів, релігійним організаціям, промисловим споживачам та іншим суб'єктам господарювання послуг з розподілу природного, нафтового газу та газу (метану) вугільних родовищ та постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ і скрапленого газу.
- (27) ПАТ «Житомиргаз» (після перейменування – АТ «Житомиргаз») має ліцензію на право провадження господарської діяльності з розподілу природного, нафтового газу та газу (метану) вугільних родовищ, строком дії з 22.03.2010 по 21.03.2015, видану на підставі постанови Національної комісії з регулювання енергетики від 27.07.2010 № 884, та ліцензію на право провадження господарської діяльності з розподілу природного, нафтового газу і газу (метану) вугільних родовищ та з постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом на території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), а також на території сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району та села Махаринці Козятинського району Вінницької області в зоні розташування розподільних

газопроводів, що перебувають у власності та користуванні ПАТ «Житомиргаз», терміном дії з 22.03.2015 по 21.03.2020, видану на підставі постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП, Регулятор) від 19.03.2015 № 811 (переоформлену, за заявою ліцензіата, на безстрокову відповідно до постанови НКРЕКП від 08.09.2015 № 2284).

- (28) Відповідно до постанови НКРЕКП «Про видачу ліцензії на розподіл природного газу ПАТ “Житомиргаз”» від 29.06.2017 № 847 (із змінами) (далі – Постанова), Товариство 1 має ліцензію на право провадження господарської діяльності з розподілу природного газу в межах території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), а також території сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району та села Махаринці Козятинського району Вінницької області, де знаходиться газорозподільна система, що перебуває у власності, господарському віданні, користуванні чи експлуатації ПАТ «Житомиргаз» (далі – територія ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз»).
- (29) ТОВ «Житомиргаз збут» є юридичною особою, здійснює свою діяльність на підставі Статуту, затвердженого Загальними зборами учасників ТОВ «Житомиргаз збут» (протокол № 1 від 30 грудня 2014 року).
- (30) Відповідно до Статуту, предметом діяльності ТОВ «Житомиргаз збут» є, зокрема:
- постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за врегульованим тарифом. Постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за неврегульованим тарифом. Придбання, реалізація та постачання скрапленого газу;
  - надання населенню, бюджетним установам та організаціям, промисловим підприємствам, а також іншим юридичним особам послуг з постачання природного, нафтового газу, газу (метану) вугільних родовищ, скрапленого газу;
  - торгівля газом через місцеві (локальні) трубопроводи;
  - та інше.
- (31) Відповідно до постанови НКРЕКП від 28.05.2015 № 1646 «Про видачу ліцензії на постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом ТОВ “Житомиргаз збут”», Товариству 2 видано ліцензію на право провадження господарської діяльності з постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом на території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), села Махаринці Козятинського району, сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району Вінницької області терміном дії з 01.07.2015 по 30.06.2020 (переоформлену, за заявою ліцензіата, на безстрокову відповідно до постанови НКРЕКП від 08.09.2015 № 2283). Строк дії ліцензії – безстроково.
- (32) Відповідно до постанови НКРЕКП «Про видачу ліцензії на постачання природного газу ТОВ «Житомиргаз збут, ...» від 21.04.2017 № 527 (із змінами), Товариство 2 має ліцензію на право провадження господарської діяльності з постачання природного газу на території України.
- (33) Відповідно до Статуту та даних з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, засновником ТОВ «Житомиргаз збут», яким володіє 100 % часток статутного капіталу, є АТ «Житомиргаз».
- (34) Відповідно до Статуту Товариства 2, вищим органом ТОВ «Житомиргаз збут» є загальні збори учасників. До компетенції загальних зборів учасників належить, зокрема:
- визначення основних напрямків діяльності Товариства, затвердження його планів і звітів про їх виконання;

- внесення змін до Статуту Товариства, зміна розміру його Статутного капіталу;
- обрання та відкликання (звільнення) директора Товариства;
- тощо.

- (35) Оскільки єдиним учасником ТОВ «Житомиргаз збут» є АТ «Житомиргаз», консолідована фінансова звітність АТ «Житомиргаз» включає в себе дані фінансової звітності ТОВ «Житомиргаз збут».
- (36) Отже, АТ «Житомиргаз» здійснює прямий контроль діяльності ТОВ «Житомиргаз збут».
- (37) Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції»:

суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими;

контроль – вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб, зокрема завдяки: праву володіння чи користування всіма активами чи їх значною частиною; праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та рішення органів управління суб'єкта господарювання; укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління суб'єкта господарювання; заміщенню посади керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особою, яка вже обіймає одну чи кілька із зазначених посад в інших суб'єктах господарювання; обійманню більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів суб'єкта господарювання особами, які вже обіймають одну чи кілька із зазначених посад в іншому суб'єкті господарювання. Пов'язаними особами є юридичні та/або фізичні особи, які спільно або узгоджено здійснюють господарську діяльність, у тому числі спільно або узгоджено чинять вплив на господарську діяльність суб'єкта господарювання. Зокрема, пов'язаними фізичними особами вважаються такі, які є подружжям, батьками та дітьми, братами та (або) сестрами.

- (38) Отже, АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» є суб'єктами господарювання, пов'язаними відносинами контролю, у значенні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції», та відповідно до чинного законодавства, є єдиним суб'єктом господарювання – групою «Житомиргаз».
- (39) Тобто суб'єктом господарювання, який становить об'єкт аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища у цій Справі, є група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут».

3.1.2. Конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який випускається, постачається, продається, придбавається (використовується, споживається) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання

- (40) Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» товар – будь-який предмет господарського обороту, в тому числі продукція, роботи, послуги, документи, що підтверджують зобов'язання та права (зокрема цінні папери).

- (41) Комплексна послуга з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в межах території ліцензованої діяльності АТ «Житомиргаз» є товаром у розумінні Закону України «Про захист економічної конкуренції».

3.2. *Визначення товарних меж ринку*

- (42) Відповідно до п.п. 5.1 – 5.3 Методики, товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого.

Формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп) здійснюється із переліку товарів, які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи), за показниками взаємозамінності, якими зокрема є:

подібність призначення, споживчих властивостей, умов використання тощо;
 подібність фізичних, технічних, експлуатаційних властивостей і характеристик, якісних показників тощо;
 наявність спільної групи споживачів товару (товарної групи);
 відсутність суттєвої різниці в цінах;
 взаємозамінність товарів (товарної групи) з точки зору їх виробництва, тобто здатності виробників запропонувати нові товари на заміну існуючих.

При проведенні дослідження необхідно враховувати, що взаємозамінні товари належать до групи однорідних товарів (товарних груп), які розглядаються споживачем як один і той же товар (товарна група), і які можуть бути стандартизовані або диференційовані.

Стандартизованими товарами (товарними групами) можуть розглядатися товари, які мають єдину систему показників, параметрів, що характеризують товар, і у виробництві яких використовуються єдині чи однакові технічні стандарти, технічні умови, стандарти застосування тощо.

- (43) Відповідно до Закону України «Про ринок природного газу», ринок природного газу – сукупність правовідносин, що виникають у процесі купівлі-продажу, постачання природного газу, а також надання послуг з його транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), послуг установки LNG для забезпечення споживача природним газом.
- (44) Відносини, які виникають між постачальниками та споживачами природного газу, з урахуванням їх взаємовідносин з операторами газорозподільної системи (далі – Оператор ГРМ) регулюються згідно із:
- Законом України «Про ринок природного газу» (вступив у дію з 01.10.2015);
  - Правилами постачання природного газу, затвердженими постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2496 та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 06 листопада 2015 року за № 1382/27827 (далі – Правила постачання природного газу, Правила);
  - Кодексом газотранспортної системи, затвердженим постановою НКРЕКП від 30 вересня 2015 року № 2493 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 листопада 2015 року за № 1378/27823 (далі – Кодекс ГТС);
  - Кодексом газорозподільних систем, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2494 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 листопада 2015 року за № 1379/27824 (далі – Кодекс газорозподільних систем, Кодекс ГРМ);

- Типовим договором на розподіл природного газу, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2498, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 06.11.2015 за № 1384/27829 (далі – Типовий договір розподілу природного газу);
  - Типовим договором постачання природного газу побутовим споживачам, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2500, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 06.11.2015 за № 1386/27831 (далі – Типовий договір постачання природного газу), тощо.
- (45) Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок природного газу», **побутовий споживач** – фізична особа, яка придбаває природний газ з метою використання для власних побутових потреб, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень, що не включає професійну та комерційну діяльність.
- (46) Відповідно до статті 12 Закону України «Про ринок природного газу», постачання природного газу здійснюється відповідно до договору, за яким постачальник зобов'язується поставити споживачеві природний газ належної якості та кількості у порядку, передбаченому договором, а споживач зобов'язується оплатити вартість прийнятого природного газу в розмірі, строки та порядку передбачених договором.
- (47) Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок природного газу», постачання природного газу – господарська діяльність, що підлягає ліцензуванню і полягає в реалізації природного газу безпосередньо споживачам на підставі укладених з ними договорів.
- (48) Відповідно до розділу III Правил постачання природного газу, підставами для постачання природного газу побутовому споживачу, зокрема, є:
- наявність у побутового споживача договору розподілу природного газу, укладеного з Оператором ГРМ, до газорозподільної системи якого підключений об'єкт споживача, та присвоєння споживачу Оператором ГРМ персонального ЕІС-коду як суб'єкту ринку природного газу;
  - наявність у побутового споживача укладеного з постачальником договору постачання природного газу побутовим споживачам та дотримання його умов;
  - включення споживача до Реєстру споживачів у відповідному розрахунковому періоді;
  - відсутність простроченої заборгованості побутового споживача перед діючим постачальником за поставлений природний газ (за його наявності), що має підтверджуватися письмовою довідкою діючого постачальника або складеним з ним актом звірки розрахунків.
- (49) Постачання природного газу побутовому споживачу здійснюється на підставі договору, що укладається між ним та постачальником на умовах типового договору постачання природного газу побутовим споживачам, затвердженого Регулятором (НКРЕКП), які є однаковими для всіх побутових споживачів України.
- (50) Згідно з умовами такого договору постачання природного газу, постачальник зобов'язаний поставити побутовому споживачу природний газ у необхідних для нього об'ємах (обсягах), а побутовий споживач зобов'язаний своєчасно оплачувати постачальнику вартість природного газу у розмірі, строки та порядку, що визначені договором.
- (51) Типовий договір постачання природного газу є публічним і є договором приєднання, що укладається з урахуванням вимог статей 633, 634, 641, 642 Цивільного кодексу України на невизначений строк шляхом приєднання споживача до умов цього договору.

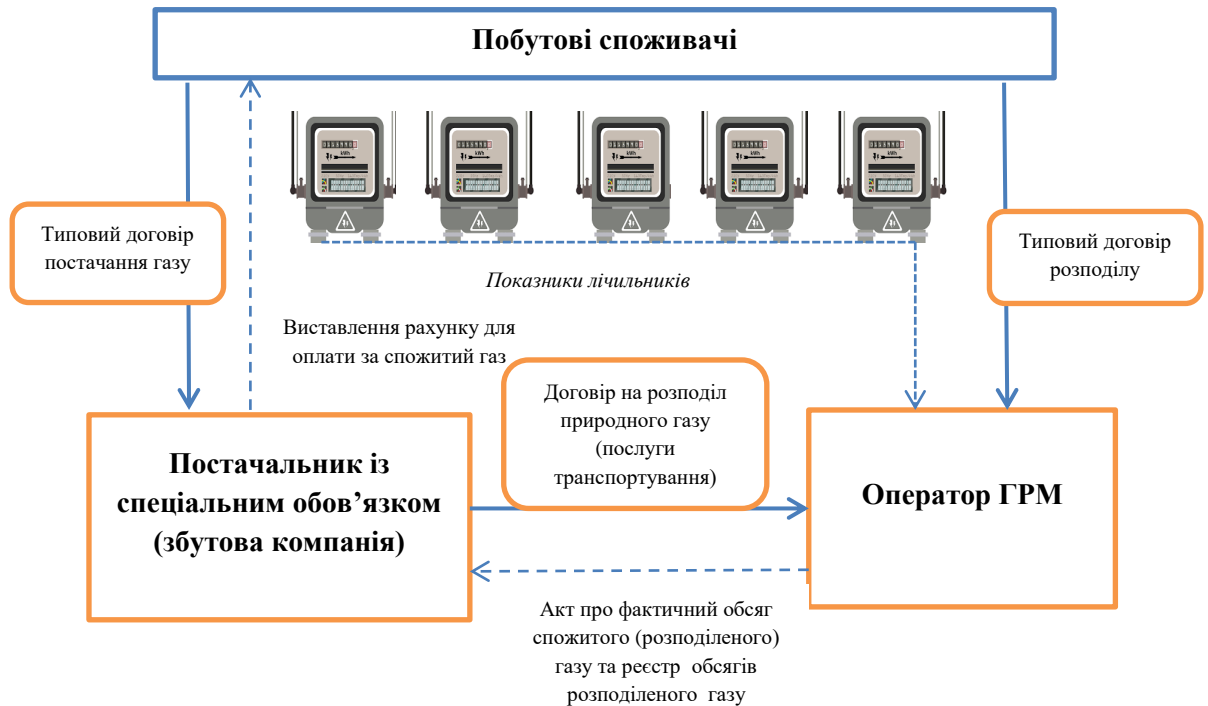
- (52) Відповідно до умов Типового договору постачання природного газу, постачальник зобов'язаний обчислювати і виставляти рахунки споживачу за поставлений природний газ відповідно до вимог, передбачених цим договором.
- (53) ТОВ «Житомиргаз збут» є суб'єктом ринку природного газу, на якого покладено спеціальні обов'язки щодо постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) відповідно до Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 01 жовтня 2015 року № 758, що діяла до 31.03.2017 включно, а також відповідно до Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (далі – Положення про спеціальні обов'язки), затвердженого постановою КМУ від 22.03.2017 № 187, що діяло з 01.04.2017 до 31.10.2018 включно, та постановою КМУ від 19.10.2018 № 867, що діє з 01.11.2018.
- (54) Згідно з підпунктом 3 пункту 3 Положення про спеціальні обов'язки, обов'язок постачальників природного газу, які придбали природний газ у НАК «Нафтогаз України» відповідно до цього Положення, постачати такий природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та державному підприємству України «Міжнародний дитячий центр «Артек» на умовах та у порядку, що визначені цим Положенням.
- (55) Відповідно до додатка № 1 до Положення про спеціальні обов'язки, на ТОВ «Житомиргаз збут» покладено обов'язок постачальника природного газу із спеціальними обов'язками для потреб побутових споживачів та релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) на території ліцензованої діяльності з розподілу природного газу ПАТ «Житомиргаз».
- (56) Отже, ТОВ «Житомиргаз збут», як газопостачальне підприємство, надає споживачам послуги з постачання природного газу, тобто забезпечує ресурсом природного газу побутових споживачів на території ліцензованої діяльності з розподілу природного газу АТ «Житомиргаз».
- (57) Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про ринок природного газу», розподіл природного газу – господарська діяльність, що підлягає ліцензуванню і пов'язана з переміщенням природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки споживачам, але що не включає постачання природного газу.
- (58) При цьому встановлено, що газорозподільна система – технологічний комплекс, що складається з організаційно і технологічно пов'язаних між собою об'єктів, призначених для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам.
- (59) Пунктом 1 глави 1 розділу III Кодексу ГРМ встановлено, що експлуатацію газорозподільних систем здійснюють виключно Оператори ГРМ.
- (60) Відповідно до Типового договору розподілу природного газу, послуга з розподілу природного газу – послуга Оператора ГРМ, яка надається споживачу та включає в себе забезпечення цілодобового доступу споживача до газорозподільної системи в межах приєднаної потужності його об'єкта і розподіл (переміщення) належного споживачу (його постачальнику) природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки до межі балансової належності об'єкта споживача.

- (61) Технічні особливості функціонування системи розподілу природного газу передбачають такий стан функціонування ринку розподілу природного газу, за якого потребу споживачів у фізичній доставці придбаного ними природного газу до власних домогосподарств неможливо задовольнити будь-яким іншим способом або послугою, крім послуги розподілу природного газу.
- (62) Відповідно до пункту 3 глави 2 розділу I Кодексу ГРМ, основними функціями Оператора ГРМ, зокрема, є:
- забезпечення розподілу (переміщення) природного газу від місць його надходження в ГРМ з ГТС та інших джерел до споживачів природного газу з урахуванням його якісних і фізико-хімічних характеристик та потреб цих споживачів;
  - забезпечення комерційного обліку природного газу, у тому числі приладового, в ГРМ;
  - формування добових, декадних, місячних, квартальних та річних показників фактичного об'єму та обсягу передачі (розподілу, споживання) природного газу по об'єктах суб'єктів ринку природного газу, які знаходяться на ліцензованій території Оператора ГРМ та/або які замовили розподіл природного газу ГРМ у відповідному періоді.
- (63) Отже, АТ «Житомиргаз», як Оператор ГРМ, здійснює комерційний облік природного газу в газорозподільній системі.
- (64) Відповідно до пункту 1 глави 1 розділу IX Кодексу ГРМ, комерційний облік природного газу в газорозподільній системі організовується та здійснюється з метою визначення повної та достовірної інформації про об'єми (обсяги) природного газу, які надійшли до ГРМ від суміжних суб'єктів ринку природного газу (ГДП, ВБГ, Оператора ГТС), та об'єми (обсяги) природного газу, які розподілені (передані) з ГРМ підключеним до неї споживачам і суміжним Операторам ГРМ, та подальшого використання інформації у взаємовідносинах між суб'єктами ринку природного газу, у тому числі для взаєморозрахунків між ними.
- (65) Відповідно до пункту 2 глави 1 розділу IX Кодексу ГРМ, порядок комерційного обліку природного газу (визначення його об'ємів і обсягів) по об'єктах споживачів, у тому числі побутових споживачів, здійснюється згідно з договором розподілу природного газу, укладеним між споживачем та Оператором ГРМ, та з урахуванням вимог цього Кодексу.
- (66) Відповідно до пункту 3 глави 3 розділу VI Кодексу ГРМ, договір розподілу природного газу є публічним та укладається з урахуванням статей 633, 634, 641, 642 Цивільного Кодексу України за формою Типового договору розподілу природного газу.
- (67) Відповідно до пункту 1.3 розділу I Типового договору розподілу природного газу, цей договір є договором приєднання, що укладається на невизначений строк. Фактом приєднання Споживача до умов цього Договору (акцептування договору) є вчинення споживачем будь-яких дій, які засвідчують його бажання укласти Договір, зокрема надання підписаної споживачем заяви-приєднання за формою, наведеною в додатку 1 (для побутових споживачів) або у додатку 2 (для споживачів, що не є побутовими) до цього Договору, яку у встановленому порядку Оператор ГРМ направляє споживачу інформаційним листом за формою, наведеною в додатку 3 до цього Договору, та/або сплата рахунку Оператора ГРМ, та/або документально підтверджене споживання природного газу.
- (68) Отже, всі споживачі природного газу, у тому числі побутові споживачі природного газу, вважаються такими, що приєдналися до умов Типового договору розподілу

природного газу, якщо підписали заяву-приєднання, та/або здійснили відбір природного газу, та/або здійснили оплату.

- (69) Відповідно до пункту 13 розділу III Правил постачання природного газу, розрахунки за послуги газопостачання можуть проводитися на підставі даних про об'єм (обсяг) газу, визначений споживачем та Оператором ГРМ за підсумками місяця відповідно до умов договору розподілу природного газу, укладеного між побутовим споживачем та оператором ГРМ, або за плановою величиною середньомісячного споживання в опалювальний та міжопалювальний періоди.
- (70) Відповідно до положень глави 4 розділу IX Кодексу ГРМ, визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача здійснюється на межі балансової належності між Оператором ГРМ і побутовим споживачем на підставі даних лічильника природного газу з урахуванням вимог цього Кодексу та договору.
- (71) Для визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу приймаються дані лічильника газу Оператора ГРМ. У разі відсутності лічильника газу в Оператора ГРМ приймаються дані лічильника газу побутового споживача.
- (72) Згідно з пунктом 4 глави 4 розділу IX Кодексу ГРМ, побутовий споживач, який за умовами договору розподілу природного газу розраховується за лічильником газу, зобов'язаний щомісяця станом на 01 число місяця знімати фактичні показання лічильника газу та протягом п'яти діб (до 05 числа включно) надавати їх Оператору ГРМ у спосіб, визначений договором розподілу природного газу.
- (73) Відповідно до пункту 5 глави 4 розділу IX Кодексу ГРМ, визначені за умовами цієї глави та договору розподілу природного газу об'єми та обсяг розподілу та споживання природного газу є обов'язковими для їх використання у взаємовідносинах між побутовим споживачем та його постачальником.
- (74) Отже, визначені Оператором ГРМ обсяги розподілу та споживання природного газу є обов'язковими для їх використання постачальником у його взаємовідносинах з побутовими споживачами природного газу.
- (75) На підставі наданої Оператором ГРМ інформації щодо об'єму спожитого газу постачальник здійснює відповідні нарахування оплати за спожитий природний газ і збір коштів за використаний природний газ.
- (76) Згідно з інформацією ТОВ «Житомиргаз збут» (лист вх. № 8-01/9278 від 09.08.2019), ТОВ «Житомиргаз збут» отримує інформацію щодо обсягів поставленого природного газу побутовим споживачам за відповідний газовий місяць від оператора газорозподільної системи, тобто від АТ «Житомиргаз».
- (77) Відповідно до матеріалів Справи, для збору та передачі інформації про фактичний об'єм споживання (розподілу / постачання) природного газу (алокація) по об'єкту побутового споживача в АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» існує електронна абонентська база споживачів природного газу, яка необхідна для здійснення розрахунків із споживачами (у тому числі із застосуванням лічильників та норм, установлених законодавством України). База містить перелік споживачів (субспоживачів), які приєднані до/через газові мережі АТ «Житомиргаз», їх адреси, інформацію по приладах, інформацію щодо наявності лічильника та про покази лічильника, нараховані обсяги природного газу та інше.
- (78) Тобто, у Відповідачів у Справі існує спільне коло побутових споживачів, об'єкти яких знаходяться в межах території ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз».

- (79) Між АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» укладено типовий договір на розподіл природного газу від 25.06.2015 № 2015-ТР-13-Н (далі – Договір розподілу). Предметом цього договору є зобов'язання Газорозподільного підприємства (АТ «Житомиргаз») надати Замовнику (ТОВ «Житомиргаз збут») з 01.07.2015 послугу з транспортування природного газу газорозподільними мережами до меж споживачів Замовника відповідно до актів розмежування балансової належності газопроводів та експлуатаційної відповідальності Сторін. Газ Замовника, транспортування якого за цим договором здійснює Газорозподільне підприємство, призначений для задоволення населення та релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для виробничо-комерційної діяльності), газоспоживне обладнання яких підключено до газорозподільних мереж. Замовник зобов'язується сплатити Газорозподільному підприємству вартість послуги з транспортування природного газу ГРМ у розмірі, строки та порядку, що передбачені умовами договору.
- (80) Відповідно до п. 3.4 Договору розподілу за підсумками розрахункового періоду Газорозподільне підприємство формує акт про фактичний обсяг спожитого (протранспортованого) газу та реєстр обсягів розподіленого природного газу споживачам Замовника за розрахунковий період по споживачах постачальника за регульованим тарифом, що є Замовником, та у зазначений строк передає його на погодження Замовникові. За наявності розбіжностей у частині визначення обсягу протранспортованого газу вони підлягають урегулюванню відповідно до умов цього договору або в судовому порядку. До вирішення цього питання обсяг протранспортованого газу встановлюється відповідно до даних Газорозподільного підприємства.
- (81) Пунктом 4.6 Договору розподілу передбачено, що послуги з транспортування природного газу ГРМ підтверджуються підписаним між Газорозподільним підприємством та Замовником актом наданих послуг, що оформлюється з урахуванням обсягу протранспортованого газу за розрахунковий період, визначеного відповідно до розділу III такого договору.
- (82) Відповідно до умов Договору розподілу, обсяги протранспортованого природного газу визначені в актах на підставі даних Оператора ГРМ.
- (83) Тобто АТ «Житомиргаз» як Оператор ГРМ, здійснює облік спожитого природного газу, зокрема визначення спожитих побутовими споживачами обсягів природного газу, а ТОВ «Житомиргаз збут», як постачальник зі спеціальними обов'язками, здійснює обчислення та нарахування оплати за спожитий природний газ побутовими споживачами і збір коштів за використаний природний газ.
- (84) Взаємовідносини побутового споживача з операторами газорозподільних систем і постачальниками природного газу схематично зображено на рисунку.

Рис. Взаємовідносини побутового споживача з Оператором ГРМ та постачальником природного газу

- (85) Відповідно до умов Правил постачання природного газу, оплата побутовим споживачем за надані послуги з газопостачання може провадитися:
- за квитанціями абонентської книжки постачальника;
  - за платіжними документами, які виписуються постачальником.
- (86) При цьому при розрахунку за квитанціями абонентської книжки постачальника споживач самостійно розраховує суму платежу та сплачує його постачальнику не пізніше 10 числа місяця, наступного за розрахунковим.
- (87) При розрахунку за платіжними документами (рахунками постачальника) оплата за послуги з газопостачання має бути здійснена споживачем у терміни, визначені в рахунку, який не може бути меншим п'яти робочих днів з моменту отримання споживачем цього рахунку.
- (88) Відповідно до частини шостої статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» для проведення розрахунків за спожитий природний газ постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, їх структурні підрозділи, а також оптові продавці, що здійснюють продаж природного газу таким постачальникам на виконання спеціальних обов'язків, покладених на таких продавців, відкривають в установах уповноважених банків поточні рахунки із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять як плата за спожитий природний газ від споживачів.
- (89) Постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, та їх структурні підрозділи передбачають у відповідному договорі про відкриття банківського рахунку право банку на договірне списання (перерахування) з поточних рахунків із спеціальним режимом використання коштів, що надходять як плата за спожитий природний газ.

- (90) Споживачі оплачують вартість спожитого ними природного газу шляхом перерахування коштів виключно на поточний рахунок із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять за спожитий природний газ, відкритих в установах уповноваженого банку постачальниками природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, та їх структурні підрозділами.
- (91) Кошти перераховуються з поточних рахунків із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять за спожитий природний газ, відкритих в установах уповноваженого банку постачальника природного газу, на якого покладені спеціальні обов'язки, та їх структурні підрозділами згідно з алгоритмом розподілу коштів, затвердженим Регулятором, виключно на:
- 1) поточний рахунок із спеціальним режимом використання оптового продавця, що здійснює продаж природного газу такому постачальнику на виконання спеціальних обов'язків, покладених на такого продавця;
  - 2) поточний рахунок оператора газотранспортної системи;
  - 3) поточний рахунок оператора газорозподільної системи;
  - 4) поточний рахунок постачальника природного газу, на якого покладені спеціальні обов'язки.
- (92) Відповідно до Постанови КМУ від 26.04.2017 № 296 «Деякі питання розрахунків за спожитий природний газ», рекомендовано публічним акціонерним товариствам «Державний ощадний банк України», «Укргазбанк» та «Державний експортно-імпорتنний банк» розподіляти кошти, що надходять, починаючи з 1 квітня 2017 року на поточні рахунки із спеціальним режимом використання постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, за спожитий природний газ, зокрема, побутовими споживачами та релігійними організаціями, з використанням нормативів перерахування коштів з поточних рахунків із спеціальним режимом використання постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, відкритих в установах уповноважених банків, що надійшли від категорії споживачів «побутові споживачі та релігійні організації (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності)», розрахованих постачальниками природного газу відповідно до пункту 3 цієї постанови.
- (93) Так, відповідно до пункту 3 зазначеної постанови, розрахунок нормативу перерахування коштів здійснюється постачальниками природного газу для зарахування коштів на:
- поточний рахунок постачальників природного газу в частині оплати за надані послуги з постачання природного газу;
  - поточний рахунок оператора газорозподільної системи в частині оплати за надані послуги постачальнику природного газу з транспортування природного газу розподільними трубопроводами;
  - поточний рахунок оператора газотранспортної системи в частині оплати за надані послуги постачальнику природного газу з транспортування природного газу магістральними трубопроводами;
  - поточний рахунок із спеціальним режимом використання оптового продавця природного газу в частині оплати за спожитий категорією споживачів «побутові споживачі та релігійні організації (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності)» природний газ.
- (94) Отже, рух коштів, які сплачуються побутовими споживачами (населенням) в рахунок оплати за спожитий ними природний газ, надходять на рахунок ТОВ «Житомиргаз збут» із спеціальним режимом використання і розподіляються уповноваженим банком, відповідно до нормативом розподілу коштів, на поточні рахунки:

- НАК «Нафтогаз України»;
- АТ «Укртрансгаз»;
- АТ «Житомиргаз»;
- ТОВ «Житомиргаз збут».

- (95) Тобто визначення обсягу розподіленого природного газу, сплата за поставлений природний газ та його розподіл, що відображається в рахунках побутових споживачів, встановлюється через комплекс взаємопов'язаних відносини побутового споживача з Оператором ГРМ та постачальником природного газу, на якого покладені спеціальні обов'язки.
- (96) Побутові споживачі природного газу в межах території ліцензованої діяльності АТ «Житомиргаз» не можуть відмовитися від послуг з розподілу природного газу, які надає АТ «Житомиргаз», оскільки це, у свою чергу, унеможливить використання ними придбаного у постачальника ТОВ «Житомиргаз збут» природного газу для задоволення власних потреб.
- (97) Розподіл природного газу є частиною технологічного процесу забезпечення постачання природного газу населенню. Тобто, оскільки товар визначається як такий, що має для споживача цінність і не взаємозамінний з іншими товарами, то для побутових споживачів цінність має саме комплексна послуга, яка включає в себе технологічний процес розподілу природного газу та власне самого постачання природного газу. І побутовий споживач, який сплачує за природний газ, не вбачає необхідності в розподілі природного газу без газопостачання.
- (98) Отже у період з грудня 2015 по серпень 2019 року діяла така система отримання послуг газопостачання побутовими споживачами, яка є комплексною послугою з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам. Послуги розподілу та постачання природного газу є двома взаємопов'язаними складовими процесу отримання побутовими споживачами природного газу з метою його використання для власних побутових потреб, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень.
- (99) Отже, за таких обставин **товарними межами ринку** у Справі є комплексна послуга з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам.

3.3. *Визначення основних покупців (споживачів) товару, щодо якого має визначатися монопольне (домінуюче) становище*

- (100) Відповідно до розділу 1 глави 1 Кодексу ГРМ, споживач природного газу (споживач) – фізична особа, фізична особа – підприємець або юридична особа, об'єкти якої в установленому порядку підключені до/через ГРМ Оператора ГРМ, яка отримує природний газ на підставі договору постачання природного газу з метою використання для власних потреб, зокрема в якості сировини, а не для перепродажу.
- (101) Побутовий споживач – споживач, що є фізичною особою та придбає природний газ з метою використання для власних побутових потреб, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень, що не включає професійну та комерційну діяльність.
- (102) Отже, **споживачами** комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам є фізичні особи, які придбають природний газ з метою використання для власних побутових потреб, тобто побутові споживачі.

3.4. *Визначення територіальних (географічних) меж ринку*

- (103) Відповідно до Методики, територіальні (географічні) межі ринку певного товару (товарної групи) визначаються шляхом встановлення мінімальної території, за межами

якої з точки зору споживача придбання товарів (товарної групи), що належать до групи взаємозамінних товарів (товарної групи), є неможливим або недоцільним.

- (104) Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про ринок природного газу», господарська діяльність на ринку природного газу, пов'язана, зокрема, з розподілом та постачанням природного газу, провадиться за умови отримання відповідної ліцензії.
- (105) Ліцензія на провадження господарської діяльності на ринку природного газу видається Регулятором у встановленому законодавством порядку.
- (106) Відповідно до положень підпункту 1.3 пункту 1 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 16.02.2017 № 201, місце провадження господарської діяльності – територія адміністративно-територіальної одиниці (область, район, місто, село тощо), де знаходиться газорозподільна система ліценziata, до якої підключено не менш 50 000 точок приєднання суб'єктів ринку природного газу, щодо якої НКРЕКП прийнято рішення про надання права ліцензіату в її межах здійснювати господарську діяльність з розподілу природного газу.
- (107) Відповідно до постанови НКРЕКП від 29.06.2017 № 847 «Про видачу ліцензії на розподіл природного газу ПАТ «Житомиргаз» (із змінами), Товариству 1 видано ліцензію на право провадження господарської діяльності з розподілу природного газу в межах території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), а також території сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району та села Махаринці Козятинського району Вінницької області, де знаходиться газорозподільна система, що перебуває у власності, господарському віданні, користуванні чи експлуатації ПАТ «Житомиргаз».
- (108) Відповідно до постанови НКРЕКП від 28.05.2015 № 1646 «Про видачу ліцензії на постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом ТОВ «Житомиргаз збут»», Товариству 2 видано ліцензію на право провадження господарської діяльності з постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом на території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), села Махаринці Козятинського району, сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району Вінницької області терміном дії з 01.07.2015 по 30.06.2020 (переоформлену, за заявою ліценziata, на безстрокову відповідно до постанови НКРЕКП від 08.09.2015 № 2283).
- (109) Відповідно до додатку № 1 до Положення про спеціальні обов'язки, на ТОВ «Житомиргаз збут» покладено обов'язок постачальника природного газу із спеціальними обов'язками для потреб побутових споживачів та релігійних організацій на території ліцензійної діяльності з розподілу природного газу ПАТ «Житомиргаз».
- (110) Отже, **територіальними (географічними) межами** ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у Справі є територія ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз».

3.5. Проміжок часу, стосовно якого має визначатися становище суб'єктів господарювання на ринку – часові межі ринку

- (111) Відповідно до Методики, часові межі визначаються як проміжок часу (як правило, рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (112) З грудня 2015 року відбулися істотні зміни в законодавстві про ринок природного газу України, що спричинили відповідні зміни у сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками) і споживачами.

(113) Отже, **часовими межами ринку** комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз» є період із грудня 2015 по серпень 2019 року.

3.6. *Визначення бар'єрів для вступу (виходу) на ринок*

(114) Відповідно до Методики, бар'єри вступу на ринок – обставини, що перешкоджають новим суб'єктам господарювання почати конкурувати на рівних із суб'єктами господарювання, що вже діють на певному товарному ринку.

(115) Бар'єрами для вступу потенційних конкурентів на відповідний ринок є: обмеження за попитом, пов'язані з високою насиченістю ринку товарами (товарними групами) та низькою платоспроможністю покупців; адміністративні обмеження; економічні та організаційні обмеження; екологічні обмеження; нерозвиненість ринкової інфраструктури; інші обмеження, що спричиняють суттєві витрати, необхідні для вступу на певний ринок товару (товарної групи).

(116) На сьогоднішні АТ «Житомиргаз» здійснює діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою в межах території, визначеної постановою НКРЕКП від 29.06.2017 № 847 «Про видачу ліцензії на розподіл природного газу ПАТ «Житомиргаз», та відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» є суб'єктом природної монополії.

(117) Отже, для вступу нових суб'єктів господарювання на ринок розподілу природного газу існують фактори економічного та організаційного характеру, пов'язані з технологічними особливостями діяльності на ринку розподілу природного газу, необхідними для присутності суб'єкта господарювання на ринку розподілу природного газу, а саме: наявність у суб'єкта господарювання газорозподільної системи або організація використання вже збудованої, що унеможливорює вступ потенційних конкурентів на зазначений ринок.

(118) Відповідно до Правил постачання природного газу, побутовий споживач має право на вільний вибір постачальника та безоплатну зміну постачальника.

(119) Однак, відповідно до Положення про спеціальні обов'язки, спеціальні обов'язки, які покладаються на постачальників природного газу, які придбали природний газ у НАК «Нафтогаз України» відповідно до цього Положення, – постачати такий природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) – покладені на виключне коло постачальників природного газу.

(120) При цьому відсутні критерії для залучення інших суб'єктів господарювання для виконання таких обов'язків.

(121) Крім того, відповідно до частини шостої статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», для проведення розрахунків за спожитий природний газ постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, їх структурні підрозділи, а також оптові продавці, що здійснюють продаж природного газу таким постачальникам на виконання спеціальних обов'язків, покладених на таких продавців, відкривають в установах уповноважених банків поточні рахунки із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять як плата за спожитий природний газ від споживачів.

(122) Тобто, у незалежного постачальника природного газу, на якого не покладені спеціальні обов'язки, відсутня можливість відкриття в уповноваженому банку рахунку зі спеціальним режимом використання.

- (123) Отже, враховуючи викладене, бар'ерами вступу на ринок комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам для інших суб'єктів господарювання є:
- фактори економічного та організаційного характеру, пов'язані з технологічними особливостями діяльності з розподілу природного газу;
  - нормативно-правові та організаційно-господарські бар'єри діяльності з постачання природного газу побутовим споживачам.

3.7. Встановлення монопольного (домінуючого) становища

- (124) Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, розподіл природного газу здійснюється лише на території, затвердженій НКРЕКП, та за наявності у ліцензіата газорозподільної системи, яка перебуває у його власності, користуванні чи експлуатації.
- (125) На території міста Житомир та Житомирської області (крім міста Коростишів та Коростишівського району), а також території сіл Бухни та Морозівка Погребищанського району та села Махаринці Козятинського району Вінницької області господарську діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, що перебуває у власності, користуванні чи експлуатації суб'єкта господарювання, здійснює лише АТ «Житомиргаз».
- (126) В межах території де розташована газорозподільна система АТ «Житомиргаз», відсутні інші суб'єкти господарювання, які можуть надавати послуги з розподілу природного газу.
- (127) Відповідно до частини першої статті 5 Закону України «Про природні монополії», ринок розподілу природного газу відноситься до природних монополій.
- (128) Відповідно до Положення про спеціальні обов'язки, на ТОВ «Житомиргаз збут» покладено спеціальні обов'язки щодо постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) на території ліцензійної діяльності з розподілу природного газу АТ «Житомиргаз».
- (129) Постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, не конкурують між собою, оскільки вони здійснюють діяльність лише на території ліцензійної діяльності з розподілу природного газу певного Оператора ГРМ (АТ «Житомиргаз»), з якими мають спільне коло побутових споживачів.
- (130) Частиною першою статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначено, що суб'єк господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:
- на цьому ринку у нього не має жодного конкурента;
  - не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.
- (131) Враховуючи наведене, відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» у період із грудня 2015 року по серпень 2019 року займала монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в територіальних межах ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз»,

оскільки на цьому ринку у неї немає жодного конкурента і вона не зазнає значної конкуренції.

4. Нормативно-правове регулювання

- (132) Правові засади функціонування ринку природного газу України визначаються законом України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 № 329-VIII (вступив в дію з 01.10.2015), Кодексом ГРМ, Кодексом ГТС, Типовим договором розподілу природного газу, тощо.
- (133) Відповідно до абзацу другого пункту 3 глави 1 розділу IX Кодексу ГРМ, фактичний об'єм надходження природного газу до/з ГРМ (у тому числі по об'єктах споживачів) за певний період визначається в точках комерційного обліку (на межі балансової належності) на підставі даних комерційних вузлів обліку, встановлених у точках вимірювання, та інших регламентованих процедур у передбачених цим Кодексом випадках.
- (134) Положеннями глави 4 розділу IX Кодексу ГРМ встановлено, що визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача здійснюється на межі балансової належності між Оператором ГРМ і побутовим споживачем на підставі даних лічильника природного газу з урахуванням вимог цього Кодексу та договору.
- (135) Для визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу приймаються дані лічильника газу Оператора ГРМ. У разі відсутності лічильника газу в оператора ГРМ приймаються дані лічильника газу побутового споживача.
- (136) Разом з тим виробничо-технологічні втрати газу – це газ, що втрачається під час транспортування газу газорозподільними та внутрішньобудинковими мережами, а також під час виконання профілактичних робіт і поточних ремонтів (Методика визначення питомих виробничо-технологічних втрат природного газу під час його транспортування газорозподільними мережами, затверджена наказом Міністерства палива та енергетики України від 30.05.2003 № 264, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 09.07.2003 за № 570/7891 (зі змінами).
- (137) Відповідно до пункту 4 глави 6 розділу III Кодексу ГРМ, об'єм (обсяг) фактичних втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу за підсумками місяця та календарного року визначається Оператора ГРМ відповідно до глави 1 розділу XII цього Кодексу та розраховується як різниця між об'ємом (обсягом) надходження природного газу до ГРМ у відповідний період і об'ємом (обсягом) природного газу, який розподілений між підключеними до/через ГРМ споживачами та переданий в суміжні ГРМ протягом зазначеного періоду.
- (138) При цьому витрати на закупівлю природного газу для покриття нормативних втрат та виробничо-технологічних витрат включаються до тарифу на послуги з розподілу природного газу.
- (139) Оскільки, відповідно до Закону України «Про природні монополії», ринок розподілу природного газу відноситься до природних монополій, а оператори ГРМ є суб'єктами природних монополій, ціни на їх послуги з розподілу природного газу регулюються і встановлюються Регулятором.
- (140) Регулятором формування тарифу на послуги розподілу природного газу для суб'єктів господарювання, які отримали або мають намір отримати ліцензію на провадження господарської діяльності з розподілу природного газу протягом 2015 - 2018 років здійснювалося відповідно до:

- Порядку формування тарифів на послуги з транспортування, розподілу, постачання, закачування, зберігання та відбору природного газу, затвердженого постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України (далі – НКРЕ) від 28.07.2011 № 1384 (втратила чинність згідно з постановою НКРЕКП від 14.06.2018 № 391);
  - Процедури встановлення та перегляду тарифів на послуги з транспортування, розподілу, постачання природного газу, закачування, зберігання та відбору природного газу, затвердженої постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики від 03.04.2013 № 369, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 26.04.2013 за № 685/23217 (далі – Процедура).
  - Методики розрахунку тарифів на транспортування та постачання природного газу для підприємств з газопостачання та газифікації, затвердженої постановою НКРЕ від 04.09.2002 № 983 (далі – Методика № 983) (втратила чинність згідно з постановою НКРЕКП від 25.02.2016 № 237);
  - Методики визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу, затвердженої постановою НКРЕКП від 25.02.2016 № 236, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 03.11.2016 за № 1434/29564 (далі – Методика № 236).
- (141) НКРЕКП, затверджуючи тариф на розподіл, затверджує і структуру цього тарифу, яка містить перелік елементів витрат суб'єкта господарювання при здійсненні відповідного виду діяльності, що групуються за елементами витрат собівартості відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 19 січня 2000 року за № 27/4248, та витрат із прибутку.
- (142) Структура тарифу містить елемент витрат «вартість газу на технологічні та власні потреби», тобто обсяги виробничо-технологічних витрат та втрат природного газу включаються до структури тарифу на послуги з розподілу природного газу.
- (143) Згідно з Методикою № 236 при розрахунку тарифів на послуги з розподілу природного газу враховуються виробничо-технологічні витрати, нормовані та питомі втрати природного газу (далі – ВТВ).
- (144) Відповідно до підпункту 14 пункту 4 Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 382/2011 (на підставі якого Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (далі – Міненерговугілля) діяло до 01.04.2017), Міненерговугілля відповідно до покладених на нього завдань затверджувало перелік нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу, газового конденсату під час їх видобутку, підготовки до транспортування і транспортування, порядок визначення їх розмірів та ведення їх обліку.
- (145) Ця норма діяла протягом 2015 – 2016 років.
- (146) Порядок визначення розмірів нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах було затверджено наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 23.11.2011 № 737, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 29.11.2011 за № 1361/20099 (далі – Наказ № 737).
- (147) Відповідно до підпункту 1.1 пункту 1 Наказу № 737, річні обсяги нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах розраховуються відповідно до:
- Методики визначення питомих виробничо-технологічних втрат природного газу під час його транспортування газорозподільними мережами, затвердженої наказом

- Міністерства палива та енергетики України від 30.05.2003 № 264, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 09.07.2003 за № 570/7891 (далі – Методика 1),
- Методики визначення питомих виробничо-технологічних витрат природного газу під час його транспортування газорозподільними мережами, затвердженої наказом Міністерства палива та енергетики України від 30.05.2003 № 264, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 09.07.2003 за № 571/7892 (далі – Методика 2),
  - та Методики визначення питомих витрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, затвердженої наказом Міністерства палива та енергетики України від 21.10.2003 № 595, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 25.12.2003 за № 1224/8545 (далі – Методика 3 або Методика № 595).
- (148) Газорозподільні підприємства самостійно згідно з методиками, зазначеними в підпункті 1.1 пункту 1 цього наказу, розраховують річні обсяги нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу на календарний рік та не пізніше ніж за 2 місяці до початку року подають їх на затвердження до Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.
- (149) На підставі даних, отриманих від газорозподільних підприємств щодо розрахованих річних обсягів нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу, Міненерговугілля впродовж місяця затверджує щодо кожного газорозподільного підприємства розміри нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах на наступний календарний рік.
- (150) Затвержені розміри нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу є максимально допустимими для певного року.
- (151) При цьому, відповідно до розділу першого Методики № 595, вона призначена для розрахунків питомих витрат газу в разі неприведення до стандартних умов результатів вимірювання об'ємів газу низького тиску, які вимірюються лічильниками, що не мають спеціальних пристроїв для автоматичного приведення до стандартних умов їх показів при зміні тиску та/або температури газу. Питомі втрати газу визначаються підприємствами з газопостачання та газифікації розрахунковим шляхом самостійно згідно з цією Методикою і включаються до собівартості транспортування газу цих підприємств.
- (152) Крім того, Методика 1 визначає порядок розрахунків граничних обсягів виробничо-технологічних витрат природного газу під час його транспортування газорозподільними мережами України та забезпечує єдиний підхід до визначення нормативних витрат газу.
- (153) Відповідно до інформації, наданої Міненерговугіллям листом від 06.05.2019 № 03/31-4301 (вх. № 6-01/5552 від 13.05.2019), Оператори ГРМ розраховували граничні (максимально можливі) річні обсяги нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ згідно з Методиками 1, 2 та 3.
- (154) Міненерговугілля своїм наказом кожний рік (до 2017 року) затверджувало річні розміри нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат газорозподільних підприємств, на основі яких НКРЕКП затверджувало річні фактичні розміри нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат.
- (155) Розміри нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат газорозподільних підприємств останній раз були затвержені на 2016 рік наказом Міненерговугілля від 25.12.2015 № 847 «Про затвердження розмірів нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат газорозподільних підприємств (операторів газорозподільних систем) на 2016 рік» (із змінами) (далі – Наказ № 847).

- (156) Тобто, розміри нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу газорозподільних підприємств в обсягах, які затверджувались наказами Міненерговугілля, були розраховані з урахуванням втрат, які виникають у зв'язку з неприведенням показників побутових лічильників газу до стандартних умов.
- (157) За інформацією НКРЕКП, лист від 19.04.2019 № 4443/16/7-19 (вх. № 7-01/5222 від 02.05.2019), Комісія враховувала при розрахунку тарифів на послуги розподілу природного газу обсяги нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах, визначені Міненерговугіллям.
- (158) Крім того, у редакції Кодексу ГРМ, яка діяла до 17.03.2017, в абзаці першому пункту 2 глави 6 розділу III Кодексу ГРМ, НКРЕКП було чітко передбачено, що очікувані річні об'єми (обсяги) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ розраховуються Оператором ГРМ відповідно до Методик 1, 2, 3.
- (159) Отже, до 17.03.2017 порядок визначення та компенсація фактичних втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ, у тому числі визначення питомих втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, відповідно до Методики 3, було прямо визначено НКРЕКП у Кодексі ГРМ.
- (160) НКРЕКП постановою від 07.11.2016 № 1953 (яка набула чинності з 17.03.2017) внесено зміни до Кодексу ГРМ, якими змінено абзаци пункту 2 глави 6 розділу III щодо розрахунку очікуваних об'ємів (обсягів) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ, а саме:
- «Очікувані річні об'єми (обсяги) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ на 2017 рік визначаються НКРЕКП на рівні передбачених об'ємів (обсягів) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ у тарифі на послуги з розподілу природного газу на 2016 рік відповідного Оператора ГРМ».
  - «Очікувані річні об'єми (обсяги) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ на наступні роки (після 2017 року) визначаються НКРЕКП на рівні передбачених об'ємів (обсягів) втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ у тарифі на послуги з розподілу природного газу поточного року, зменшених на показник ефективності, який встановлюється НКРЕКП щороку до 31 грудня і не може перевищувати 5 %».
- (161) **Отже, виходячи з нормативно-правових документів, витрати на закупівлю природного газу для покриття виробничо-технологічних витрат, зокрема для втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, включаються до тарифу на розподіл природного газу.**
- (162) Відповідно до пункту 2 глави 1 розділу IX Кодексу ГРМ, порядок комерційного обліку природного газу (визначення його об'ємів і обсягів) по об'єктах споживачів, у тому числі побутових споживачів, здійснюється згідно з договором розподілу природного газу, укладеним між споживачем та Оператором ГРМ, та з урахуванням вимог цього Кодексу.
- (163) Типовий договір розподілу природного газу є публічним, регламентує порядок та умови переміщення природного газу з метою фізичної доставки Оператором ГРМ обсягів природного газу, які належать споживачам (їх постачальникам), до об'єктів споживачів, а також правові засади санкціонованого відбору природного газу з газорозподільної системи.

- (164) Умови Типового договору розподілу природного газу однакові для всіх споживачів України. Споживачем, відповідно до цього Договору, є фізична або юридична особа чи фізична особа – підприємець, об'єкт якої підключений до газорозподільної системи Оператора ГРМ.
- (165) Отже, Типовий договір розподілу природного газу є однаковим як для побутових споживачів, так і для юридичних осіб.
- (166) Розділ V Типового договору розподілу природного газу містить в собі порядок обліку природного газу, що передається споживачу, відповідно до якого:
- облік (у тому числі приладовий) природного газу, що передається Оператором ГРМ та споживається Споживачем на межі балансової належності об'єкта Споживача, здійснюється відповідно до вимог Кодексу газорозподільних систем.
  - визначення об'єму розподілу та споживання природного газу по Споживачу здійснюється на межі балансової належності між Оператором ГРМ та Споживачем на підставі даних комерційного вузла обліку (лічильника газу), визначеного в заяві-приєднання, та з урахуванням регламентних процедур, передбачених Кодексом газорозподільних систем та цим Договором.
- (167) Для визначення об'єму розподілу та споживання природного газу беруться дані комерційного вузла обліку Оператора ГРМ. У разі відсутності комерційного вузла обліку в Оператора ГРМ беруться дані комерційного обліку Споживача.
- (168) При цьому за розрахункову одиницю розподіленого та спожитого природного газу береться один кубічний метр (куб. м) природного газу, приведений до стандартних умов, визначених у Кодексі ГРМ.
- (169) Споживач, що є побутовим, який за умовами цього Договору розраховується за лічильником газу, зобов'язаний щомісяця станом на 01 число місяця знімати фактичні показання лічильника газу та протягом п'яти календарних днів (до 05 числа включно) надавати їх Оператору ГРМ.
- (170) У разі неотримання до 06 числа місяця, що настає за розрахунковим, показань лічильника та за умови, що лічильник газу не оснащений засобами дистанційної передачі даних, фактичний об'єм розподілу та споживання природного газу по Споживачу за розрахунковий період визначається Оператором ГРМ на рівні планового місячного об'єму споживання на відповідний період, що розраховується виходячи з групи споживання Споживача та його середньорічного об'єму споживання природного газу за останні 12 календарних місяців. Якщо за підсумками наступного місяця Споживач своєчасно надасть показання лічильника газу, формування об'єму розподілу та споживання природного газу за період зазначеного місяця здійснюється з урахуванням наданих показань.
- (171) Оператор ГРМ має право здійснювати контрольні зняття показань лічильника природного газу Споживача.
- (172) Оператор ГРМ зобов'язується не рідше одного разу на шість місяців здійснювати контрольне зняття показань лічильника газу та формувати об'єм розподілу та споживання природного газу по Споживачу за розрахунковий місяць, в якому було здійснено контрольне зняття показань лічильника газу, з урахуванням його фактичних показань.
- (173) Після визначення загального об'єму розподіленого Споживачу (спожитого ним) природного газу, приведенного до стандартних умов, Оператор ГРМ в установленому порядку здійснює переведення величини об'єму природного газу в обсяг розподіленої

(спожитої) енергії, що має визначатись за трьома одиницями виміру: в – кВт·год, в – Гкал, в – МДж.

- (174) Дані про об'єм (м. куб) та обсяг (кВт·год, Гкал, МДж) розподіленого Споживачу (спожитого ним) природного газу за розрахунковий період (місяць) зазначаються Оператором ГРМ в особистому кабінеті Споживача (після його запровадження) та або в рахунках про сплату послуги за цим Договором.
- (175) Оператор ГРМ зобов'язується в установленому порядку передавати інформацію про загальний об'єм та обсяг розподіленого Споживачу (спожитого ним) природного газу за відповідний період Оператору ГТС для можливості її використання суб'єктами ринку природного газу, у тому числі постачальником Споживача.
- (176) Визначені умовами цього Договору об'єми та обсяги розподілу і споживання природного газу є обов'язковими для їх використання у взаємовідносинах між Споживачем та його постачальником.
- (177) За наявності розбіжностей у частині визначення об'єму та/або обсягу розподіленого та спожитого природного газу вони підлягають урегулюванню відповідно до умов цього Договору або в судовому порядку. До вирішення цього питання величина об'єму та обсягу розподіленого та спожитого природного газу встановлюється відповідно до даних Оператора ГРМ.
- (178) **Однак норми Кодексу ГРМ не містять положень, які регламентують процедуру приведення обсягів спожитого природного газу побутовими споживачами до стандартних умов для здійснення комерційних розрахунків в обсягах (куб. м) та містять виключно процедуру такого приведення для не побутових споживачів.**
- (179) **Норми Кодексу ГРМ щодо приведення до стандартних умов для побутових споживачів застосовуються виключно при здійсненні перерахунків об'ємів природного газу в куб. м. в енергетичні одиниці та надання їх побутовим споживачам інформаційно.**
- (180) Відповідно до глави 1 розділу I Кодексу ГРМ:
об'єм природного газу – кількість газу (м. куб), виміряна вузлом обліку природного газу або визначена в результаті інших регламентних процедур, передбачених цим Кодексом.
обсяг (кількість) енергії природного газу – кількість теплової енергії (МДж, Гкал, кВт·год), яка виділяється під час повного згорання певного об'єму природного газу.
- (181) **На сьогодні розрахунки за природний газ здійснюються виключно в куб. м, а переведення в енергетичні одиниці має виключно інформаційний характер, оскільки проведення розрахунків за природний газ в енергетичних одиницях не відбувається.**
- (182) Також відповідно до Правил постачання природного газу, можливість використання за розрахункову одиницю поставленого природного газу метра кубічного природного газу, приведенного до стандартних умов, передбачена лише у відносинах постачання природного газу споживачам, що не є побутовими (пункт 9 розділу II Правил), і не передбачена для відносин із побутовими споживачами (розділ III зазначених Правил).

5. Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку

- (183) У ході розгляду Справи з'ясовано, що із жовтня 2018 року група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» почала вчиняти наступні дії.

- (184) ТОВ «Житомиргаз збут», як збутова компанія оператора газорозподільної системи АТ «Житомиргаз», почало вказувати в платіжних документах для побутових споживачів суми донарахувань у зв'язку з приведенням об'ємів використаного природного газу до стандартних умов із застосуванням коефіцієнта коригування.
- (185) Такі платіжні документи почали надходити тим побутовим споживачам, що мають прилади обліку газу, лічильники яких не обладнанні корекцією температури та тиску газу до стандартних умов. У зв'язку із цим ТОВ «Житомиргаз збут» пропонує споживачам доплатити згідно з перерахунком об'ємів використаного природного газу, враховуючи їх приведення до стандартних умов із застосуванням коефіцієнтів коригування показів побутових споживачів.
- (186) Так у платіжних документах (рахунках) побутових споживачів ТОВ «Житомиргаз збут» у розділі «Інформація по споживачу:» наводиться формула (розрахунок), за якою здійснюється приведення об'єму природного газу за показаннями індивідуальних лічильників до стандартних умов із використанням коефіцієнту приведення до стандартних умов, а в особистих кабінетах міститься посилання на порядок розрахунку обсягів.
- (187) При цьому у платіжних документах було зазначено, що:

«У рахунку за жовтень 2018 року об'єм природного газу за показаннями Вашого лічильника приведений до стандартних умов.

Таке приведення передбачене нормативними документами*, оскільки всі взаєморозрахунки, у тому числі зі споживачами, проводяться за 1 куб метр природного газу, приведений до стандартних умов: температура (t) = 20 °С, тиск природного газу (P) = 760 міліметрів ртутного стовпчика (101,325 КПа).

Ваш побутовий лічильник не вимірює тиск та/або температуру газу тож, відповідно, його показання відображають об'єм спожитого газу в робочих умовах. Приведення об'єму природного газу, виміряного в робочих умовах, до стандартних (V_c) здійснюється за формулою:

$$V_c = V \times K, \text{ де}$$

V – об'єм газу в робочих умовах, куб. м.;

K – коефіцієнт приведення до стандартних умов, затверджений методикою Мінпаливенерго. Шість груп коефіцієнтів можна знайти на 104.ua: «ЯК ПРИВЕСТИ ОБ'ЄМ СПОЖИТОГО ГАЗУ ДО СТАНДАРТНИХ УМОВ».

*Нормативні документи:

- Закон України «Про ринок природного газу (п.31 розділу 1);
- ДБН В.2.5.-20-2001 ГАЗОПОСТАЧАННЯ (п. 6.105-6.107 розділу б);
- ГОСТ 2939-63 «ГАЗЫ. УСЛОВИЯ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОБЪЕМА»;
- Кодекс газорозподільних систем, затверджений постановою НКРЕКП від 30.09.2015 р. № 2494 (п. 1 розділ IX);
- Типовий договір розподілу природного газу, затверджений постановою НКРЕКП № 2498 від 30.09.2015 (п. 5.3 розділу V);
- Примірний договір купівлі-продажу природного газу з постачальниками природного газу із спеціальними обов'язками для потреб побутових споживачів та релігійних організацій, затвердженим постановою КМУ від 13.07.201'6 № 444 (п. 6 Примірного договору купівлі-продажу природного газу).

Рішеннями органів влади було унеможливлене виставлення рахунків населенню із приведенням об'ємів спожитого газу до стандартних умов. Як наслідок, за період з 1 грудня 2015 року по 30 вересня 2018 року за Вашим особовим рахунком різниця в об'ємах спожитого газу в стандартних і робочих умовах становить ___ куб.м. Питання щодо сплати заборгованості, яка виникла у споживачів через різницю в

об'ємах спожитого газу в стандартних і робочих умовах, не врегульовано. Ми будемо інформувати Вас щодо цього питання».

(188) Крім того, за наявною в матеріалах Справи інформацією, на початку липня 2019 року постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, почали направляти своїм побутовим споживачам повідомлення про припинення газопостачання та погашення простроченої заборгованості.

(189) Для прикладу, в одному із таких повідомлень зазначається, що «...станом на 12.08.2019р. за Вашим особистим рахунком _____ накопичена прострочена заборгованість за послуги з газопостачання в сумі _____ грн. на показання лічильника _____ м. куб. н дату 12.08.2019р.

На підстав Постанови НКРЕП від 30.09.2015 № 2496 «Про затвердження Правил постачання природного газу», ТОВ «..... збут», вимагає сплатити прострочену заборгованість у повному обсязі не пізніше 30 календарних днів після отримання даного повідомлення.

Після повного погашення боргу, Вам необхідно завчасно надати ТОВ «..... збут» підтвердні платіжні документи, щоб уникнути припинення газопостачання.

Якщо прострочена заборгованість в сумі _____ грн., не буде погашено в строк до 11.09.2019 р., Споживач зобов'язаний самостійно припинити споживання природного газу шляхом перекриття запірнього пристрою перед газовим(-и) приладом(-ами) та надати безперешкодний доступ працівникам АТ «...газ» для здійснення заходів примусового припинення газопостачання Вашого об'єкту за дорученням ТОВ «..... збут».

Припинення газопостачання не звільняє споживача від обов'язку сплатити заборгованість. У разі непогашення заборгованості у добровільному порядку, ТОВ «..... збут» буде змушене стягнути борг у судовому порядку.

ВІДНОВЛЕННЯ ГАЗОПОСТАЧАННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗА УМОВИ ОПЛАТИ ПРОСТРОЧЕНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ВАРТОСТІ ПРИПИНЕННЯ Й ВІДНОВЛЕННЯ ГАЗОПОСТАЧАННЯ...».

(190) Так, за роз'ясненнями постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, до яких звернулися побутові споживачі щодо виставлених їм боргів, їм було пояснено, що заборгованості за фактично спожиті об'єми газу у них немає, а вказана сума є нарахованою заборгованістю за приведення показників газу до стандартних умов за період з 01.10.2018 по 30.06.2019, яку споживачі мають в обов'язковому порядку сплатити, оскільки у разі її несплати їм буде припинено газопостачання.

(191) Згідно з інформацією, наявною в матеріалах Справи^{1*}, кількість побутових споживачів групи «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» становила:

в 2015 році – 360 626;
в 2016 році – 361 870;
в 2017 році – 362 792;
в 2018 році – 363 682;
в 2019 році – 363 855.

(192) З них у середньому в період 2015 – 2019 років забезпечених лічильниками газу було більше 92 %, з яких понад 93 % побутових споживачів, у яких лічильники газу без термодіагностики, і близько 7 % побутових споживачів, у яких лічильники газу з термодіагностикою.

¹ За 2015 - 2018 рр. використана інформація станом на 31 грудня відповідного року. За 2019 рік - інформація станом на 01.04.2019.

- (193) Згідно з інформацією ТОВ «Житомиргаз збут», наданою листом від 07.08.2019 № 107007.2-Сл-5680-0819 (вх. № 8-01/9278 від 09.08.2019), дані щодо різниці в об'ємах спожитого побутовими споживачами газу у стандартних умовах (з приведенням до стандартних умов) і робочих умовах (тобто за показаннями побутових лічильників) за період із грудня 2015 року по травень 2019 року становлять 30 903,58 тис. куб. м на суму 207 856,34 тис. грн.
- (194) Згідно з інформацією, наданою ТОВ «Житомиргаз збут» зазначеним вище листом, ТОВ «Житомиргаз збут» отримує від АТ «Житомиргаз» інформацію про обсяги природного газу, спожитого побутовими споживачами, приведеного до стандартних умов. З урахуванням інформації, отриманої від АТ «Житомиргаз», у квитанціях для побутових споживачів природного газу спочатку інформативно для відомих споживачів зазначався обсяг спожитого природного газу з урахуванням коефіцієнта приведення його до стандартних умов, проте до оплати обсяги природного газу, приведеного до стандартних умов, не враховувалися. Починаючи з 01 жовтня 2018 року, у квитанціях зазначався обсяг спожитого природного газу, приведений до стандартних умов, який виставлявся споживачам до оплати.
- (195) Тобто постачальник для формування платіжних документів побутовим споживачам використовує обсяги природного газу, визначені Оператором ГРМ.
- (196) При цьому обґрунтування використання коефіцієнтів приведення до стандартних умов побутовим споживачам надає саме постачальник природного газу.
- (197) Так, у листопаді – грудні 2015 року відбулися зміни в законодавстві, що регулює ринок природного газу. Зокрема, 27 листопада 2015 року набрав чинності Кодекс ГРМ, а 01 грудня 2015 року – Типовий договір розподілу природного газу, відповідно до яких було визначено, що природний газ має бути приведений до стандартних умов. ТОВ «Житомиргаз збут», зокрема, повідомляє про те, що «...відповідно до п. 5.3 Типового договору розподілу природного газу, за розрахункову одиницю розподіленого та спожитого природного газу береться один кубічний метр (м куб.) природного газу, приведений до стандартних умов, визначених в Кодексі газорозподільних систем, а відтак, обсяги природного газу від АТ «Житомиргаз» до ТОВ «Житомиргаз збут» передавались з урахуванням стандартних умов».
- (198) Також ТОВ «Житомиргаз збут» повідомляє: «Беручи до уваги те, що норми законодавства України та умови Типового договору постачання природного газу передбачають використання інформації щодо обліку природного газу виключно від оператора газорозподільної системи, при здійсненні постачання природного газу побутовим споживачам, ТОВ «ЖИТОМИРГАЗ ЗБУТ» почало з жовтня 2018 року враховувати в квитанціях на оплату постачання природного газу обсяги природного газу, які приведені з робочих до стандартних умов».
- (199) При цьому ТОВ «Житомиргаз збут» зазначає, що ним постійно «...ініціювалось питання врегулювання обсягів приведених до стандартних умов на різних нарадах, засіданнях державних органів влади, однак залишились безрезультатними для ТОВ «ЖИТОМИРГАЗ ЗБУТ»».
- (200) Беручи до уваги вищевказане, ТОВ «ЖИТОМИРГАЗ ЗБУТ» з 01.10.2018 почало здійснювати розміщення відомостей щодо приведення обсягів газу до стандартних умов в квитанціях на газопостачання безпосередньо до оплати побутовими споживачами за для забезпечення стабільності на ринку постачання природного газу побутовим споживачам, поліпшення динаміки розрахунків з суб'єктами ринку природного газу, які приймають участь в процесі постачання природного газу побутовим споживачам, усунення ризиків щодо зриву запланованих закупівель природного газу для потреб побутових споживачів».

- (201) Окремо ТОВ «Житомиргаз збут» звертає увагу Комітету на те, що воно звернулося до Господарського суду Житомирської області з позовною заявою про зобов'язання вчинити певні дії ПАТ «Житомиргаз», у результаті чого було відкрито провадження у справі. При цьому ТОВ «Житомиргаз збут» повідомляє, що «...ухвалою від 25.02.2019 Господарського суду Житомирської області по даній справі зупинено провадження у справі на час проведення судової економічної експертизи».
- (202) Крім цього, згідно з наявною в Комітеті інформацією, НКРЕКП, як Регулятор, у лютому 2018 року застерігав постачальників природного газу із спеціальними обов'язками про неправомірність включення до кінцевих рахунків побутового споживача додаткових плат.
- (203) Отже, без завершення врегулювання на законодавчому рівні, незважаючи на застереження Регулятора щодо неправомірності включення до сплати побутовим споживачам додаткових нарахувань, ТОВ «Житомиргаз збут» із жовтня 2018 року почало включати до рахунків для оплати побутовими споживачами об'єми використаного природного газу, приведені до стандартних умов, понад показники лічильників.
- (204) Враховуючи вищезазначене, ТОВ «Житомиргаз збут» з жовтня 2018 року почало самовільно включати до платіжних документів (квитанцій, рахунків) суми додаткових нарахувань, у зв'язку з приведенням об'ємів використаного природного газу до стандартних умов, понад показники лічильника, що призводить до понесення додаткових витрат побутовими споживачами.
- (205) При цьому слід зазначити, що зазначені дії відбулися на початку опалювального сезону 2018 року та тривали щонайменше по серпень 2019 року.
- (206) Згідно з інформацією, наданою АТ «Житомиргаз», приведення обсягу спожитого природного газу до стандартних умов здійснювалося Товариством з 01 грудня 2015 року відповідно до вимог Кодексу газорозподільних систем, Закону України «Про ринок природного газу» та інших нормативно-правових актів.
- (207) АТ «Житомиргаз» повідомило, що здійснює приведення об'ємів спожитого природного газу до стандартних умов виходячи з наступного.
- (208) Спосіб приведення об'єму використаного природного газу побутовими споживачами до стандартних умов визначений у відповідних методиках, зокрема Методикою приведення об'єму природного газу до стандартних умов за показами побутових лічильників у разі відсутності приладів для вимірювання температури та тиску газу, затвердженої наказом Міністерства палива та енергетики України від 26 лютого 2004 року № 116, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 19 березня 2004 року за № 346/8945 (далі – Методика № 116).
- (209) Відповідно до п. 6 глави 1 розділу XV Кодексу ГРМ, за відсутності корекції тиску та температури у ЗВТ, вимірний об'єм газу має бути приведений до стандартних умов. Для проведення розрахунків по вузлах обліку, які не обладнані корекцією тиску та температури, коефіцієнт приведення до стандартних умов (k) необхідно визначати за відповідними додатками до Методики № 116. Оператор ГРМ зобов'язаний розмістити на власному сайті інформацію про розміри коефіцієнтів приведення об'ємів природного газу до стандартних умов, у разі якщо вузли обліку природного газу споживачів не забезпечують такого приведення.
- (210) Відповідно до п. 1.3 Типового договору розподілу природного газу, всі споживачі природного газу, у тому числі побутові споживачі природного газу приєдналися до умов Типового договору розподілу природного газу, якщо підписали заяву-приєднання, або здійснюють відбір природного газу, або здійснили оплату.

- (211) Пунктом 5.3 Типового договору розподілу природного газу передбачено, що за розрахункову одиницю розподіленого та спожитого природного газу береться один кубічний метр (м куб.) природного газу, приведений до стандартних умов, визначених в Кодексі ГРМ.
- (212) Абзац перший пункту 5.6 Типового договору розподілу природного газу визначає, що після визначення загального об'єму розподіленого Споживачу (спожитого ним) природного газу, приведенного до стандартних умов, Оператор ГРМ в установленому порядку здійснює переведення величини об'єму природного газу в обсяг розподіленої (спожитої) енергії, що має визначатись за трьома одиницями виміру: в – кВт·год, в – Гкал, в – МДж.
- (213) Пунктом 1 Правил обліку природного газу під час його транспортування газорозподільними мережами, постачання та споживання, затверджених наказом Мінпаливенерго України від 27.12.2005 № 618 (далі – Правила № 618) передбачено, що вони регламентують взаємовідносини між суб'єктами господарювання під час передачі з газорозподільних мереж споживачу природного газу, у тому числі видобутого з газових і газоконденсатних родовищ, та нафтового газу, отриманого з нафтових родовищ.
- (214) Як вбачається зі змісту пункту 1.4 Правил № 618, здійснюючи взаєморозрахунки за спожитий газ, його об'єм має зводитись до умов, визначених ГОСТ 2939-63 «Газы. Условия для определения объема»: температура – 20 град. С, абсолютний тиск – 760 мм рт. ст. (стандартні умови).
- (215) Згідно з пунктом 6.3 Правил № 618, у разі застосування побутових лічильників газу згідно з ДСТУ 3336-96 «Лічильники газу побутові. Загальні технічні вимоги» (максимальна об'ємна витрата газу лічильника за робочих умов менша або дорівнює 16 куб.м/год) зведення об'єму газу до стандартних умов здійснюється відповідно до Методики № 116.
- (216) Тобто, як зазначає АТ «Житомиргаз», приведення показників лічильника природного газу побутового споживача до стандартних умов не тільки передбачено Кодексом ГРМ, Договором на розподіл природного газу, але й іншими нормативно-правовими актами, зокрема Правилами № 618.
- (217) Також АТ «Житомиргаз» повідомляє: «Беручи до уваги вищевикладене та керуючись нормами чинного законодавства України, ПАТ «ЖИТОМИРГАЗ», як оператор газорозподільної системи виконало обов'язок з приведення робочих показників побутового лічильника до стандартних умов, який покладений законодавством України».
- (218) Крім того, ТОВ «Житомиргаз збут» листом від 07.08.2019 № 107007.2-Сл-5680-0819 (вх. № 8-01/9278 від 09.08.2019) повідомило, що «...єдиним продавцем природного газу, зокрема для потреб побутових споживачів є АТ «НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ», при укладенні з яким договорів купівлі-продажу природного газу однією з умов щодо обліку газу визначалось, що газ який передається за такими договорами, передається за стандартних умов. Крім того, така умова є обумовленою політикою обліку природного газу АТ «НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»...» та що «...різниця, яка виникла між робочими та стандартними умовами створювала кредиторську заборгованість для ТОВ «ЖИТОМИРГАЗ ЗБУТ» перед АТ «НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ», так як зазначені обсяги побутовим споживачам до сплати не надавались, а розрахунки з АТ «НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ», як раз проводились виключно з використанням поточного рахунку зі спеціальним режимом використання на якому акумулюються кошти отримані від побутових споживачів для розрахунків з суб'єктами ринку природного газу за послуги газопостачання, в тому числі з АТ «НАК «НАФТОГАЗ

УКРАЇНИ», а від так вказані обставини створювали ризики в господарській діяльності для ТОВ «ЖИТОМИРГАЗ ЗБУТ» в частині звернення контрагентів з позовами про стягнення заборгованості, пені, 3 % річних та інфляційних втрат».

(219) Також у цьому листі ТОВ «Житомиргаз збут» зазначає, що «...з 01.10.2018 почало здійснювати розміщення відомостей щодо приведення обсягів газу до стандартних умов в квитанціях на газопостачання безпосередньо до оплати побутовими споживачами за для забезпечення стабільності на ринку постачання природного газу побутовим споживачам, поліпшення динаміки розрахунків з суб'єктами ринку природного газу, які приймають участь в процесів постачання природного газу побутовим споживачам, усунення ризиків щодо зриву запланованих закупівель природного газу для потреб побутових споживачів».

(220) Такі пояснення групи «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» не враховують наступних положень нормативно-правових актів і навіть прямо їм суперечать, а саме:

1. Відповідно до Правил постачання природного газу, можливість використання за розрахункову одиницю поставленого природного газу метра кубічного природного газу, приведений до стандартних умов, передбачена лише у відносинах постачання природного газу споживачам, що не є побутовими (пункт 9 розділу II Правил) і не передбачена для відносин із побутовими споживачами (розділ III зазначених Правил).
2. Норми Кодексу ГРМ не містять положень, які регламентують процедуру приведення обсягів спожитого природного газу побутовими споживачами до стандартних умов для здійснення комерційних розрахунків в обсягах (куб. м), та містять виключно процедуру такого приведення для споживачів, які не є побутовими. Норми Кодексу ГРМ щодо приведення до стандартних умов для побутових споживачів застосовуються виключно при здійсненні перерахунків об'ємів природного газу (куб. м) в енергетичні одиниці (кВт·год) та надані їх побутовим споживачам інформаційно.
3. Методика № 116 поширює свою дію тільки на суб'єктів господарювання, які у господарсько-виробничій діяльності для вимірювання об'єму спожитого газу використовують лічильники, крім випадків використання газу за показниками лічильників громадянами-підприємцями для власних потреб. Оскільки побутові споживачі не є суб'єктами господарювання та громадянами-підприємцями, норми Методики № 116, зокрема величини коефіцієнтів, також не можуть бути застосовані по відношенню до побутових споживачів, які згідно з пунктом 2.2 Договору постачання природного газу, здійснюють використання природного газу виключно на власні побутові потреби, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх жилих приміщень, що не включає професійну та комерційну діяльність.

Отже, застосування коефіцієнту приведення об'єму природного газу до стандартних умов, згідно з додатками Методики № 116, до побутових споживачів не має жодних правових підстав.

4. Посилання АТ «Житомиргаз» на норми розділу XV «Порядок перерахунку об'єму природного газу в його обсяг, визначений в одиницях енергії» Кодексу ГРМ, який і містить посилання на додатки до Методики № 116, як підтвердження права застосовувати до побутових споживачів коефіцієнти приведення до стандартних умов є необ'єктивним та не враховує норм пункту в цілому.

Розрахунок обсягу природного газу до стандартних умов виконується як складова частина розрахунку обсягу природного газу в енергетичних одиницях, а саме:

«Обсяг енергії вимірюваного об'єму газу за певний період розраховують шляхом перемноження цього об'єму, приведеного до стандартних умов, на середньозважене значення вищої теплоти згорання газу за цей період», і не може бути вирваний з контексту для розрахунку приведення до стандартних умов обсягу природного газу, спожитого побутовими споживачами.

При цьому Кодекс ГРМ був доповнений розділом XV «Порядок перерахунку об'єму природного газу в його обсяг, визначений в одиницях енергії» згідно з постановою НКРЕКП від 26.01.2017 № 84, яка набула чинності з 15.03.2017.

Однак із квітня 2017 року до жовтня 2018 року група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут» не вбачали правових підстав для донарахування обсягів природного газу з приведенням до стандартних умов при розрахунках з побутовими споживачами.

Також слід зазначити, що жодних змін у законодавстві, а саме із жовтня 2018 року, коли побутовим споживачам почали приходити квитанції з донарахуванням обсягів природного газу, у цій частині та в цей період не було.

5. Виходячи з нормативно-правових документів, витрати на закупівлю природного газу для покриття виробничо-технологічних витрат, зокрема для втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, включаються до тарифу на розподіл природного газу.

Отже, застосування коригуючи коефіцієнтів до показників лічильників побутових споживачів у зв'язку з тим, що витрати на покриття втрат газу через неприведення до стандартних умов не закладені до тарифу (або закладені в неповному обсязі), є необґрунтованим.

Чинним законодавством України не визначено право постачальників природного газу додатково стягувати з побутових споживачів плату за природний газ, використаний Оператором ГРМ для покриття його втрат через неприведення до стандартних умов, а також не визначено порядок обчислення обсягу та механізму перерахування постачальником природного газу Оператору ГРМ коштів на покриття таких втрат.

Отже, встановлення економічно обґрунтованих тарифів на розподіл природного газу та визначення механізмів і джерел покриття недоотриманої тарифної виручки та/чи збитків, отриманих при здійсненні ліцензованої діяльності із розподілу природного газу, належить до повноважень НКРЕКП та має вирішуватись за обґрунтованим поданням відповідного Оператора ГРМ у порядку та спосіб, які визначені законодавством.

- (221) Відповідно до положень статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», державне регулювання ринку природного газу здійснює Регулятор у межах повноважень, визначених цим Законом та іншими актами законодавства.
- (222) При цьому, відповідно до пункту 32 статті 1 цього Закону, Регулятором ринку природного газу є національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.
- (223) Відповідно до положень пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 16.02.2017 № 201, при провадженні ліцензованої діяльності ліцензіат повинен, зокрема, надавати послуги розподілу природного газу за тарифами, що встановлені НКРЕКП.

- (224) Тариф на розподіл природного газу для АТ «Житомиргаз» було затверджено постановами НКРЕКП від 29.12.2015 № 3166, від 24.03.2016 № 427 (зі змінами, внесеними постановами НКРЕКП від 27.09.2016 № 1616 та від 15.12.2016 № 2285).
- (225) 23.11.2018 НКРЕКП було прийнято 42 Постанови (№ 1487-1528), якими заборонено Операторам ГРМ, у тому числі й ПАТ «Житомиргаз», приводити об'єми використаного природного газу побутовими споживачами до стандартних умов при здійсненні комерційних розрахунків за використаний природний газ побутовими споживачами.
- (226) НКРЕКП листом від 29.12.2018 № 01-16/54-ДСК [інформація для службового користування].
- (227) Також у цьому листі зазначено, [інформація для службового користування].
- (228) 02.04.2019 НКРЕКП прийнято постанову № 492 «Про накладення штрафу на ПАТ «Житомиргаз» за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу та здійснення заходів державного регулювання» відповідно до якої накладено штраф у розмірі 850 000 (вісімсот п'ятдесят тисяч) гривень за порушення пункту 2.1 глави 2 Ліцензійних умов щодо здійснення господарської діяльності з дотриманням вимог Закону України «Про ринок природного газу», чинних Кодексу газорозподільних систем, інших нормативно-правових актів, державних будівельних норм та нормативних документів у сфері нафтогазового комплексу, а саме вимог глави 4 розділу IX Кодексу ГРМ у частині визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача на межі балансової належності між Оператором ГРМ і побутовим споживачем на підставі даних лічильника природного газу з урахуванням вимог Кодексу ГРМ.
- (229) Разом із цим, зазначеною постановою зобов'язано ПАТ «Житомиргаз» привести свої дії у відповідність із вимогами чинного законодавства шляхом здійснення перерахунку споживачам за певними ЕІС-кодами за період, що перевірявся, у частині визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача на підставі даних лічильника природного газу.
- (230) Також у постанові НКРЕКП № 492 встановлено, що у разі здійснення ПАТ «Житомиргаз» неправомірних донарахувань із застосуванням коефіцієнтів приведення об'ємів природного газу до стандартних умов іншим побутовим споживачам ПАТ «Житомиргаз» до 22 квітня 2019 року повинно привести свої дії у відповідність із вимогами чинного законодавства шляхом здійснення перерахунку таким споживачам у частині визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача на підставі даних лічильника природного газу, починаючи із жовтня 2018 року.
- (231) Також НКРЕКП листом від 11.04.2019 № 4066/14/7-19 (вх. № 7-01/4625 від 15.04.2019) повідомило Комітет щодо можливих ознак зловживання ПАТ «Житомиргаз» монопольним становищем на ринку природного газу в частині неправомірних донарахувань побутовим споживачам обсягів спожитого природного газу, які враховують різницю у приведенні до стандартних умов.
- (232) Крім того, листом від 26.07.2019 № 14-7ДСК-34-ДСК (вх. № 8-102-ДСК від 29.07.2019) ПАТ НАК «Нафтогаз Україна» (далі – Компанія) повідомило Комітет, що такі донарахування побутовим споживачам є неправомірними, оскільки із жовтня 2018 року не було прийнято відповідних змін до Кодексу ГРМ, Типового договору розподілу природного газу, якими б змінювався порядок взаємовідносин Оператора ГРМ з побутовим споживачем в частині визначення обсягу розподіленого газу, які використовують постачальники природного газу при встановленні рахунків споживачам.

- (233) При цьому в листі ПАТ НАК «Нафтогаз Україна» здійснено оцінку потенційних збитків для Компанії, які завдані неправомірними діями Операторів ГРМ щодо приведення об'ємів споживання природного газу до стандартних умов для побутових споживачів. Так «...загальний об'єм природного газу, який було продано компанією постачальника газу із спеціальними обов'язками з метою подальшого постачання населенню, які здійснювали свою діяльність на території зазначених операторів ГРМ у період з 01.01.2016 по 30.06.2019, становить близько 27 млрд. м. куб. Припускаючи, що в середньому за зазначеними операторами ГРМ розбіжність між об'ємом спожитого газу, приведенного до стандартних умов, та об'ємом газу визначеним за робочими умовами лічильників становить 3,44 % від загального об'єму розподілу природного газу побутовим споживачам, «донарахування» побутовим споживачам природного газу у зв'язку з приведенням до стандартних умов, можуть призвести до завищення об'єму природного газу, який був придбаний постачальниками за цінами нижче за ринкові з ресурсів Компанії на 0,93 млрд м куб».
- (234) Разом із цим Комітетом встановлено, що протягом грудня 2015 – серпня 2019 року на регіональних ринках комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в Україні діяло:
42 оператори ГРМ (до жовтня 2018 року – 44 оператори ГРМ) (мають ліцензії на провадження господарської діяльності з розподілу природного газу на відповідній території);
39 постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки щодо постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) на відповідних територіях.
- (235) При цьому аналіз інформації, отриманої Комітетом від інших учасників ринку, які діють в межах ліцензованої діяльності, а саме:
- (236) від Операторів ГРМ, а саме: ПАТ «Гадячгаз», лист від 09.08.2019 № 938/832/03 (вх. № 8-01/9362 від 12.08.2019); ПАТ «Донецькоблгаз», лист від 23.07.2019 № 15/1-1796 (вх. № 8-01/8628 від 26.07.2019); ПАТ «Київгаз», лист від 23.07.2019 № 1884/09-2 (вх. № 8-01/8594 від 25.07.2019); ВАТ «Кіровоградгаз», лист від 24.07.2019 № 03-1/2630 (вх. № № 8-01/8772 від 30.07.2019); ПАТ «Користишівгаз», лист від 19.07.2019 № 102/1 (вх. № 8-01/8572 від 25.07.2019); ПАТ «Кременчукгаз», лист від 26.07.2019 № 29/4498 (вх. № 8-01/8671 від 29.07.2019); АТ «Луганськгаз», лист від 18.07.2019 № 01-02-45/1402 (вх. № № 8-01/8793 від 30.07.2019); ПАТ «Маріупольгаз», лист від 31.07.2019 № 08-1139 (вх. № 8-01/9001 від 02.08.2019); ПАТ «Мелітопільгаз», лист від 18.07.2019 № 889 (вх. № 8-01/8379 від 22.07.2019); ПАТ «Одесагаз», лист від 09.08.2019 № 02/08-703 (вх. № 8-01/9305 від 12.08.2019); ПАТ «Полтавагаз», лист від 08.08.2019 № 1.4/7091/4252 (вх. № 8-01/9301 від 12.08.2019); ПАТ «Тернопільгаз», лист від 25.07.2019 № 03/930 (вх. № 8-01/8979 від 02.08.2019); ПАТ «Уманьгаз», лист від 24.07.2019 № 931 (вх. № 8-01/8627 від 26.07.2019); ПАТ «Черкасигаз», лист від 15.07.2019 № 1385/29 (вх. № 8-01/8218 від 17.07.2019); ПАТ «Шепетівкагаз», лист від 24.07.2019 № 832 (вх. № 8-01/8659 від 26.07.2019); ДП «Монтажник «ТОВ ТД «Валінор», лист від 24.07.2019 № 525 (вх. № 8-01/8640 від 26.07.2019); ТОВ «Газопостачсервіс», лист від 09.07.2019 № 190 (вх. № 8-01/8344 від 22.07.2019); ДП «Кременецьке управління постачання газу», лист від 25.07.2019 № 546 (вх. № 8-01/8707 від 29.07.2019); ПАТ «Херсонгаз», лист від 08.08.2019 № 1908808/1014/2963 (вх. № 8-01/9293 від 12.08.2019);
- (237) від збутових компаній операторів ГРМ, а саме: ТОВ «Кременчукгаз-постачання», листом від 26.07.2019 № 757-19 (вх. № 8-01/8672 від 29.07.2019); ПАТ «Донецькоблгаз», лист від 18.07.2019 № 15/1-1765 (вх. № 8-01/8629 від

26.07.2019); ДП «КиївгазЕнерджі» ПАТ «Київгаз», лист від 22.07.2019 № 998/01 (вх. № 8-01/8780 від 30.07.2019); АТ «Луганськгаз», лист від 18.07.2019 № 01-02-45/1393 (вх. № 8-01/8792 від 30.07.2019); ДП «Центргаз ВАТ «Кіровоградгаз», лист від 24.07.2019 № 2354 (вх. № 98-01/8790 від 30.07.2019); ТОВ «Поліссягаз», лист від 11.07.2019 № 73 (вх. № 8-01/8500 від 24.07.2019); ТОВ «Азовгаз», лист від 25.07.2019 № 650 (вх. № 8-01/8660 від 26.07.2019); ДП «Газ Мелітополя» ПрАТ «Мелітопольгаз», лист від 23.07.2019 № 540 (вх. № 8-01/8719 від 29.07.2019); ТОВ «Одесагаз-постачання» лист від 08.08.2019 № 5.0-12/2600 (вх. № 8-01/9298 від 12.08.2019); ТОВ «Полтавагаз збут», лист від 09.08.2019 № 05/2208 (вх. № 8-01/9352 від 12.08.2019); ТОВ «Тернопільоблгаз», лист від 26.07.2019 № 328 (вх. № 8-01/8656 від 26.07.2019); ДП «Газпостач» ПрАТ «Тернопільміськийгаз», лист від 16.07.2019 № 443 (вх. № 8-01/8257 від 18.07.2019); ТОВ «Уманьгаз збут», лист від 23.07.2019 № 365 (вх. № 8-01/8626 від 26.07.2019); ТОВ «Херсонрегіонгаз», лист від 08.08.2019 № 190808 /ю/11 (вх. № 8-001/9292 від 12.08.2019); ТОВ «Черкасигаз збут», лист від 12.07.2019 № 592/5 (вх. № 8-01/8219 від 17.07.2019); ДП «Шепетікага» ПАТ «Шепетівкагаз», лист від 11.07.2019 № 428 (вх. № 8-01/8091 від 15.07.2019); ДП «Монтажник» ТОВ «Валіонор», лист від 24.07.2019 № 527 (вх. № 8-01/8641 від 26.07.2019); ТОВ «Газопостачсервіс», лист від 08.07.2019 № 189 (вх. № 8-01/8488 від 23.07.2019); ДП «Кременецьке управління постачання та реалізації газу», лист від 19.07.2019 № 542 (вх. № 8-01/8571 від 25.07.2019), показав таке.

- (238) Так, Оператори ГРМ, крім ПАТ «Полтавагаз», ПАТ «Херсонгаз», ПАТ «Гадячгаз», ПАТ «Кременчукгаз», повідомили Комітет про те, що обсяги розподіленого природного газу побутовим споживачам Операторами ГРМ передаються до постачальників природного газу, на яких покладено спеціальні обов'язки (збутовим компаніям), у фактичних показниках (робочих умовах) без множення таких показників на коефіцієнт приведення до стандартних умов.
- (239) У свою чергу, і їхні збутові компанії, на яких покладено обов'язок постачальника природного газу із спеціальними обов'язками для потреб побутових споживачів та релігійних організацій на території ліцензованої діяльності певного оператора ГРМ, повідомили Комітет, що обсяг спожитого природного газу у платіжних документах (квитанціях), які надавалися побутовим споживачам, об'єкти яких не забезпечені лічильниками газу з приладами для приведення їх показань до стандартних умов, зазначалися відповідно до фактичних показників (робочих умов) лічильників побутових споживачів без множення таких показників на коефіцієнт приведення до стандартних умов.
- (240) При цьому частина зазначених операторів ГРМ повідомили, що «...встановленим тарифом на розподіл природного газу у 2016 році Оператору ГРМ передбачено компенсацію обсягів питомих втрат природного газу при його вимірюванні побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов». Але, як повідомили деякі оператори ГРМ, з невідомих для них причин ця компенсація в рази менша за подані ними розрахунки.
- (241) Крім того, більшість постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки (збутові компанії), повідомили, що не зазнавали збитків у розмірі різниці між обсягами спожитого побутовими споживачами природного газу, визначеними з урахуванням приведення до стандартних умов, і тими, які були визначені відповідно до фактичних показників (робочих умов) лічильників побутових споживачів.
- (242) Також постачальники природного газу, зокрема ТОВ «Поліссягаз», повідомили, що «...прямих збитків Товариство не зазнавало, так як різниця між обсягами спожитого природного газу, визначеними з урахуванням приведення до стандартних умов і тими, які були визначені відповідно до фактичних показників (робочих умов) лічильників

побутових споживачів відносилась на втрати оператора ГРМ – ПРАТ “Коростишівгаз”».

- (243) ПАТ «Полтавагаз», ПАТ «Херсонгаз», ПАТ «Гадячгаз» і ПАТ «Кременчукгаз» у своїх листах повідомили, що обсяги розподіленого природного газу побутовим споживачам товариств передаються до постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов’язки, з множенням коефіцієнта коригування показників побутових лічильників природного газу до стандартних умов.
- (244) При цьому їхні збутові компанії, а саме: ТОВ «Полтавагаз збут», ТОВ «Херсонрегіонгаз» і ТОВ «Кременчукгаз-постачання» повідомили, що в рахунках на сплату послуг з газопостачання побутових споживачів обсяг спожитого природного газу визначається ними відповідно до фактичних показників лічильників газу побутових споживачів.
- (245) Також ТОВ «Полтавагаз збут», ТОВ «Херсонрегіонгаз» і ТОВ «Кременчукгаз-постачання» повідомили, що вартість обсягу спожитого природного газу вони зазначали в рахунках, які надавались споживачам без застосування коефіцієнта приведення до стандартних умов обсягів газу, оскільки з боку органів влади, НКРЕКП, постійно доводились застереження щодо недопущення проявлень до сплати побутовим споживачам додаткових нарахувань. Однак зазначені товариства зазнають збитків у вигляді різниці грошових коштів, сплачених ПАТ НАК «Нафтогаз Україна» відповідно до актів приймання-передачі, та отриманих коштів від побутових споживачів за фактичний обсяг спожитого природного газу.
- (246) Тобто, більшість Операторів ГРМ і постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов’язки для постачання природного газу для потреб побутових споживачів на території ліцензованої діяльності певного оператора ГРМ, не здійснюють приведення об’ємів використаного природного газу побутовими споживачами до стандартних умов при здійсненні комерційних розрахунків за використаний природний газ побутовими споживачами.
- (247) Тобто, 22 оператори та їх постачальники природного газу (збутові компанії) виконують норму, яка закріплена законодавством, і не нараховують об’єми використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків.
- (248) У той же час, за наявною в Комітеті інформацією, крім АТ «Житомиргаз» ще 19 Операторів ГРМ, а саме АТ «Вінницягаз», АТ «Волиньгаз», АТ «Дніпрогаз», АТ «Дніпропетровськгаз», АТ «Закарпатгаз», АТ «Запоріжгаз», АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Київоблгаз», АТ «Криворіжгаз», АТ «Львівгаз», АТ «Миколаївгаз», АТ «Рівнегаз», АТ «Сумигаз», АТ «Тисменицягаз», АТ «Харківгаз», АТ «Харківміськгаз», АТ «Хмельницькгаз», АТ «Чернівцігаз», АТ «Чернігівгаз», з грудня 2015 року здійснюють донарахування об’ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками та передають зазначену інформацію до своїх збутових компаній (які є їх дочірніми підприємствами) – постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов’язки (ТОВ «Житомиргаз збут», ТОВ «Вінницягаз збут», ТОВ «Волиньгаз збут», ТОВ «Дніпропетровськгаз збут», ТОВ «Закарпатгаз збут», ТОВ «Запоріжгаз збут», ТОВ «Івано-Франківськгаз збут», ТОВ «Київоблгаз збут», ТОВ «Львівгаз збут», ТОВ «Миколаївгаз збут», ТОВ «Рівнегаз збут», ТОВ «Сумигаз збут», ТОВ «Харківгаз збут», ТОВ «Хмельницькгаз збут», ТОВ «Чернівцігаз збут», ТОВ «Чернігівгаз збут»), які в свою чергу з жовтня 2018 року почали виставляти їх У рахунках (квитанціях) побутовим споживачам.

(249) Зазначені 20 Операторів ГРМ та їх збутові компанії можуть бути пов'язані між собою відносинами контролю відповідно до статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» і розглядатися як такі, що входять до так званої групи «Регіональна газова компанія» або група «РГК». Про пов'язаність діяльності зазначених юридичних осіб свідчить таке:

1. Призначення (обрання) фізичної особи – громадянина Великої Британії Девіда Етоні Ховарда Брауна з 01.05.2018 головою наглядової ради одночасно в усіх акціонерних товариствах: «Сумигаз» (м. Суми), «Запоріжгаз» (м. Запоріжжя), «Чернігівгаз» (м. Чернігів), «Дніпропетровськгаз» (м. Дніпро), «Львівгаз» (м. Львів), «Хмельницькгаз» (м. Хмельницький), «Криворіжгаз» (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.), «Тисменицягаз» (м. Тисмениця, Івано-Франківська обл.), «Миколаївгаз» (м. Миколаїв), «Київоблгаз» (м. Київ), «Івано-Франківськгаз» (м. Івано-Франківськ), «Рівнегаз» (м. Рівне), «Дніпрогаз» (м. Дніпро), «Закарпатгаз» (м. Ужгород), «Чернівцігаз» (м. Чернівці), «Харківміскгаз» (м. Харків), «Житомиргаз» (м. Житомир), «Харківгаз» (м. Харків), «Вінницягаз» (м. Вінниця), «Волиньгаз» (м. Луцьк).

Відповідно до пункту 2 статті 22 Закону концентрацією визнається, зокрема, призначення або обрання на посаду керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особи, яка вже обіймає одну чи кілька з перелічених посад в інших суб'єктах господарювання, або створення ситуації, при якій більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів двох чи більше суб'єктів господарювання обіймають одні й ті самі особи.

Отже, призначення (обрання) фізичної особи – громадянина Великої Британії Девіда Етоні Ховарда Брауна головою наглядової ради одночасно в усіх зазначених вище акціонерних товариствах відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції дає підстави вбачати, що зазначені суб'єкти господарювання можуть складати єдиний суб'єкт господарювання.

2. Єдиними учасниками ТОВ «Житомиргаз збут», ТОВ «Вінницягаз збут», ТОВ «Волиньгаз збут», ТОВ «Дніпропетровськгаз збут», ТОВ «Закарпатгаз збут», ТОВ «Запоріжгаз збут», ТОВ «Івано-Франківськгаз збут», ТОВ «Київоблгаз збут», ТОВ «Львівгаз збут», ТОВ «Миколаївгаз збут», ТОВ «Рівнегаз збут», ТОВ «Сумигаз збут», ТОВ «Харківгаз збут», ТОВ «Хмельницькгаз збут», ТОВ «Чернівцігаз збут», ТОВ «Чернігівгаз збут» є відповідно Оператори ГРМ: АТ «Житомиргаз», АТ «Вінницягаз», АТ «Волиньгаз», АТ «Дніпропетровськгаз», АТ «Закарпатгаз», АТ «Запоріжгаз», АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Київоблгаз», АТ «Львівгаз», АТ «Миколаївгаз», АТ «Рівнегаз», АТ «Сумигаз», АТ «Харківгаз», АТ «Хмельницькгаз», АТ «Чернівцігаз», АТ «Чернігівгаз».

Отже, Оператори ГРМ здійснюють прямий контроль діяльності своїх збутових компаній.

3. Числені договірні відносини зазначених Операторів ГРМ і постачальників – Відповідачів у Справі з ТОВ «Регіональна Газова Компанія» розпочаті з 2014 року, договори про надання послуг передбачають надання права строкового платного користування програмними продуктами, а саме:

- веб-сайт розміщений за адресою: zt.104.ua;
- особистий кабінет на сайті <http://104.ua>;
- мобільний додаток «104 mobile»;
- особистий кабінет юридичних осіб «104 бізнес онлайн»;

- конфігурації «Спеціалізована конфігурація «Облгаз», яка є модифікацією типової конфігурації «Бухгалтерський облік для України» на платформі «ІС:Підприємство 8.2»;
- конфігурації «Спеціалізована конфігурація «Кадри Облгаз», яка є модифікацією типової конфігурації «Зарплата Управління Персоналом» на платформі «ІС:Підприємство 8.2»;
- конфігурація «RGC-Industry», яка є спеціалізованою конфігурацією для ведення розрахунків з юридичними особами, та послуги з підтримки та супроводження програмних продуктів.

За послуги, які Оператори ГРМ отримують відповідно до договірних відносин з ТОВ «Регіональна Газова Компанія», Оператори ГРМ платять великі суми коштів. Так, відповідно до наданої ТОВ «Регіональна Газова Компанія» інформації, товариством було отримано від 20 Операторів ГРМ за послуги в 2015 році – 51 млн 227 тис грн, в 2016 році – 73 млн 958 тис грн, в 2017 році – 131 млн 556 тис грн, в 2018 році – 101 408 тис грн, за січень – квітень 2019 року – 60 млн. 514 тис. грн.

АТ «Житомиргаз» за послуги надані відповідно до договорів з ТОВ «Регіональна Газова Компанія» за період 2015 – 2018 роки та січень – квітень 2019 року було сплачено 21 млн 956 тис. грн.

4. Безоплатне (за згодою з ТОВ «Регіональна Газова Компанія») використання зазначеними Операторами ГРМ єдиного брэнда «Регіональна газова компанія», єдиного фірмового стилю для оформлення своєї документації, вивісок, приміщень, автотранспорту, уніформи, маркетингових матеріалів, сувенірної та іншої продукції, використання домену www.104.ua тощо.
- (250) Як вбачається, зазначені 20 Операторів ГРМ і їх 16 збутових компаній, мають багато ознак здійснення однакової політики у своїй діяльності на ринку природного газу.
- (251) Також питання щодо донарахування об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків є предметом розгляду низки судових спорів, а саме:
1. Між відповідачами у справах Комітету – Операторами ГРМ та їх Постачальниками, за позовами постачальників природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, щодо визнання неправомірними дій Операторів ГРМ щодо передачі недостовірних об'ємів природного газу, спожитого побутовими споживачами з 01.07.2015 та про зобов'язання їх надати достовірну інформацію щодо фактичного споживання природного газу, спожитого побутовими споживачами з 01.07.2015.
  2. Між Операторами ГРМ та НКРЕКП про визнання протиправною бездіяльністю НКРЕКП з перегляду тарифу на розподіл природного газу розподільними газопроводами для Оператора ГРМ у бік економічного обґрунтованого та зобов'язати НКРЕКП встановити для Оператора ГРМ економічного обґрунтований тариф на розподіл природного газу, зокрема включивши до витрат, які передбачені структурою тарифу: суму компенсації за рахунок зміни вартості природного газу для виробничо-технологічних витрат і власних потреб; суму компенсації неотриманої тарифної виручки у зв'язку зі зменшенням обсягів розподілу природного газу.
  3. Між Операторами ГРМ (відповідачем у Справі) та НКРЕКП щодо визнання протиправною постанови НКРЕКП «Про заборону *Операторам ГРМ* приводити об'єми використаного природного газу побутовими споживачами до стандартних умов при здійсненні комерційних розрахунків за використаний природний газ побутовими споживачами».

4. Між Операторами ГРМ та НКРЕКП про визнання протиправною та скасування постанови НКРЕКП «Про накладення штрафу на *Операторів ГРМ* за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу та здійснення заходів державного регулювання».

- (252) На 30.09.2019 рішення в зазначених судових справах не набрали законної сили.
- (253) На ринках комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам склалась ситуація, яка полягає в різному тлумаченні учасниками ринків, Регулятором норм законодавства, що стосуються обліку природного газу, спожитого побутовими споживачами, з допомогою лічильників газу, які не обладнані термодатчиком. Для врегулювання зазначеного непорозуміння існують законні механізми.
- (254) До остаточного врегулювання питання на рівні «Регулятор-Ліцензіат» не повинно застосовуватися Відповідачем стягнення зі споживачів додаткових коштів, у тому числі за попередні роки, понад визначений на певну дату Регулятором розмір (тариф) та способом, що суперечить визначеному Регулятором.
- (255) Зазначене, для прикладу, підтверджується також постановою Верховного Суду від 11.07.2019 у справі № 8269-8168/17, якою зобов'язано НКРЕКП встановити для АТ «Київоблгаз», яке є одним із учасників групи «РГК», новий економічно обґрунтований тариф на транспортування природного газу газорозподільними трубопроводами, зокрема, включивши до складу тарифу: витрати на придбання природного газу для потреб виробничо-технологічних витрат на нормативних витрат на період 2016 року в обсязі, розрахованому відповідно до Методики 1 та Методики 2; витрат на оплату природного газу для потреб ВТВ за період 2014 – 2016 років, у частині, що не була компенсована внаслідок невідповідності тарифу на розподіл природного газу економічно обґрунтованому рівні, а саме 319,6 млн. грн. без ПДВ; компенсацію недоотриманої тарифної виручки у зв'язку зі зменшенням обсягів розподілу газу за 2016 рік у сумі 124,6 млн грн без ПДВ.
- (256) Тобто, судом встановлено компенсацію витрат саме в перерахунку в наступних періодах у новому тарифі, а не перерахунку в існуючій чи попередній періоди, як це здійснює Відповідач у Справі.
- (257) Тільки за наявності монопольного (домінуючого) становища суб'єкт господарювання може вчиняти неправомірні дії, в умовах коли значна кількість інших суб'єктів господарювання, які діють на аналогічних ринках, в межах інших територій, таких дій не вчиняють. Адже якщо б у споживача була можливість перейти до інших суб'єктів господарювання, що такі дії не вчиняють, це призвело б до втрати Відповідачем більшості своїх споживачів.
- (258) Отже, група «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут», скориставшись своїм монопольним становищем на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз», донарахувавши об'єми використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги визначені лічильниками при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками і Регулятором цих відносин, вчинила такі дії, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

5.1. Загальні висновки щодо зловживання Відповідачем монопольним становищем

- (259) Враховуючи зазначене, дії Відповідача, який протягом грудня 2015 – серпня 2019 року займав монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в межах території ліцензійної

діяльності АТ «Житомиргаз», що полягають у донарахуванні протягом жовтня 2018 – серпня 2019 року об’ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками і Регулятором цих відносин, які призвели до ущемлення інтересів споживачів, що було б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку, кваліфіковано Комітетом як зловживання монопольним (домінуючим) становищем відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

6. Кваліфікація дій Відповідача

- (260) Відповідно до статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб’єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо на цьому ринку у нього немає жодного конкурента та не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб’єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар’єрів для доступу на ринок інших суб’єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.
- (261) Відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб’єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб’єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.
- (262) Відповідно до пункту 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції є зловживання монопольним (домінуючим) становищем.
- (263) Згідно зі статтею 51 Закону України «Про захист економічної конкуренції» порушення законодавства про захист економічної конкуренції тягне за собою відповідальність, встановлену законом.
- (264) Отже, дії групи «Житомиргаз» в особі АТ «Житомиргаз» і ТОВ «Житомиргаз збут», які полягають у донарахуванні об’ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками і Регулятором цих відносин, є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим частиною першою статті 13 та пунктом 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам в межах території ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз», що призвело до ущемлення інтересів споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

7. Заперечення Відповідача та їх спростування наведено в додатку до цього рішення

8. Висновки у Справі

- (265) Отже, доказам, зібраними у Справі, доводиться, що Відповідач, займаючи протягом грудня 2015 – серпня 2019 року монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності АТ «Житомиргаз», своїми діями, що полягали в донарахуванні об’ємів використаного побутовими споживачами

природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками й Регулятором цих відносин, що призвели до ущемлення інтересів споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку, вчинив порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

9. Визначення розміру штрафу

- (266) Зловживання монопольним (домінуючим) становищем є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції відповідно до пункту 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції».
- (267) Відповідно до абзацу другої частини другої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за порушення, визначене пунктом 2 статті 50 цього Закону, накладається штраф у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.
- (268) Відповідно до частини четвертої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» у разі, коли декілька юридичних та/або фізичних осіб – суб'єктів господарювання, які входять до групи, що визнається суб'єктом господарювання, вчинили діяння (дії, бездіяльність), які призвели до порушення законодавства про захист економічної конкуренції зазначеним суб'єктом господарювання, та/або мають права, без яких вчинення порушення було б неможливим, та/або отримали чи можуть отримати переваги у конкуренції чи інші вигоди, штраф накладається на суб'єкт господарювання в особі юридичних та/або фізичних осіб, які вчинили наведені діяння (дії, бездіяльність) або отримали чи можуть отримати наведені вигоди. Під вигодою вважається, зокрема, можливість впливати на діяльність інших юридичних та/або фізичних осіб суб'єктів господарювання, одержання частини їх прибутку.
- (269) Враховуючи зазначене, у період із жовтня 2018 року по серпень 2019 року вигоди від донарахування об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, отримувало як АТ «Житомиргаз», так і ТОВ «Житомиргаз збут». Такі вигоди, зокрема, полягали в одержанні частини прибутку групою «Житомиргаз», як єдиним суб'єктом господарювання.
- (270) Відповідно до копії форми 2 «Звіт про фінансові результати» за 2018 рік чистий дохід АТ «Житомиргаз» від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за 2018 рік становить 410 980 000 (чотириста десять мільйонів дев'ятсот вісімдесят тисяч) грн.
- (271) Відповідно до копії форми 2 «Звіт про фінансові результати» за 2018 рік чистий дохід ТОВ «Житомиргаз збут» від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за 2018 рік становить 2 258 207 000 (два мільярди двісті п'ятдесят вісім мільйонів двісті сім тисяч) грн.

Враховуючи викладене, керуючись статтею 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтями 48 і 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та пунктом 32 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року № 169-р) (зі змінами), Антимонопольний комітет України

ПОСТАНОВИВ:

1. Визнати, що група «Житомиргаз» в особі акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» (10002, м. Житомир, вул. Феценка-Чопівського, 35, ідентифікаційний код 03344071) і товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» (10002, м. Житомир, вул. Феценка-Чопівського, 35, ідентифікаційний код 39577504) в період із грудня 2015 по серпень 2019 року займала монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз».

2. Визнати дії групи «Житомиргаз» в особі акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» і товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут», які полягають у донарахуванні об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками при здійсненні комерційних розрахунків, при різному застосуванні норм законодавства учасниками й Регулятором цих відносин, в період із жовтня 2018 по серпень 2019 року, порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 2 статті 50 та частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз», що призвело до ущемлення інтересів споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

3. За порушення, зазначене в пункті 2 резолютивної частини цього рішення, накладити штраф на акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» у розмірі 9 046 879 (дев'ять мільйонів сорок шість тисяч вісімсот сімдесят дев'ять) гривень.

4. За порушення, зазначене в пункті 2 резолютивної частини цього рішення, накладити штраф на товариство з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» у розмірі 2 184 459 (два мільйони сто вісімдесят чотири тисячі чотириста п'ятдесят дев'ять) гривень.

5. Зобов'язати групу «Житомиргаз» в особі акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» і товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» припинити порушення, зазначене в пункті 2 резолютивної частини рішення, про що повідомити Антимонопольний комітет України з наданням відповідних копій підтверджених документів протягом двох місяців з дня одержання цього рішення.

6. Зобов'язати групу «Житомиргаз» в особі акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Житомиргаз» і товариства з обмеженою відповідальністю «Житомиргаз збут» усунути наслідки порушення, зазначеного в пункті 2 резолютивної частини цього рішення, шляхом здійснення перерахунку побутовим споживачам у частині визначення фактичного об'єму споживання (розподілу) природного газу по об'єкту побутового споживача на підставі даних лічильника природного газу, починаючи з жовтня 2018 року, про що повідомити Антимонопольний комітет України у строк двох місяців з дня одержання цього рішення із наданням підтверджених документів.

Штраф підлягає сплаті у двомісячний строк з дня одержання цього рішення.

Відповідно до статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» протягом п'яти днів з дня сплати штрафу суб'єкт господарювання зобов'язаний надіслати до Антимонопольного комітету України документи, що підтверджують сплату штрафу.

Рішення може бути оскаржене до господарського суду міста Києва у двомісячний строк з дня його одержання.

Голова Комітету

Ю. ТЕРЕНТЬЄВ

Заперечення Відповідача та його спростування

Як свідчать заперечення Відповідача на подання з попередніми висновками у Справі, а також аргументи, висловлені під час проведеного слухання у Справі, Відповідач з висновками Комітету про порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції не згоден.

Група «Житомиргаз» (далі – Товариства, Відповідач) в особі АТ «Житомиргаз» та ТОВ «Житомиргаз збут» листом від 29.11.2019 № 29/11/2019 (вх. Комітету від 02.12.2019 № 8-01/14280) надало свої заперечення на подання про попередні висновки Комітету від 21.10.2019 № 143-26.13/87-19/29-спр ДСК, зміст яких зводиться до наступного.

1) Розгляд справи не стосується компетенції Комітету.

«Відповідно до частини 1 пункту 1 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» Регулятор здійснює державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг, зокрема діяльності з транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), надання послуг установки LNG, постачання природного газу. Регулятор здійснював активну участь у вирішенні ситуації, яка склалася на ринку та яка описується у Поданні, та притягнув до відповідальності Операторів ГРМ.

Товариства звертають увагу, що забезпечення захисту прав споживачів товарів, послуг у сферах енергетики та комунальних послуг щодо отримання цих товарів і послуг належної якості в достатній кількості за обґрунтованими цінами не є компетенцією та завданням Комітету відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України». Підтвердженням наведеного також є Меморандум про посилення співпраці на ринках електричної енергії, природного газу та у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення між Комітетом та НКРЕКП, який встановлює чітке розмежування повноважень між цими органами.

Таким чином, на думку Товариств, а також посилаючись на твердження самого Комітету щодо того, що причина ситуації на ринку полягає у різному тлумаченні учасниками ринків норм законодавства, питання щодо донарахувань об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги визначені лічильниками відноситься до компетенції НКРЕКП».

2) Відповідач звертає увагу, що наразі в судових провадженнях знаходяться справи Операторів ГРМ щодо визначення протиправною постанови НКРЕКП щодо заборони приводити об'єми використаного природного газу побутовим споживачам до стандартних умов. Товариства повідомляють, що у деяких справах Операторів ГРМ у судів уже сформувався позиція щодо таких донарахувань. Позиція судів полягає в тому, що нормами Кодексу ГРМ та положеннями Типового договору, які затверджені Регулятором, встановлено обов'язок Оператора проводити розрахунки по вузлах обліку, які не обладнані корекцією тиску та температури, шляхом приведення об'єму природного газу до стандартних умов за показниками побутових лічильників у разі відсутності приладів для вимірювання температури та тиску газу, що і зроблено позивачем у жовтні 2018 року. Розгляд Комітетом Справи спричинило те, що наразі і судами, і Комітетом розглядаються пов'язані між собою справи щодо донарахувань обсягів природного газу побутовими споживачами до стандартних умов.

Зазначені зауваження Відповідача не можуть бути взяті до уваги Комітетом з огляду на таке.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про природні монополії» органи, які здійснюють державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання, що діють на суміжних ринках, а саме: державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції у сферах природних монополій, здійснюється Антимонопольним комітетом України відповідно до його компетенції.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» основним завданням Антимонопольного комітету України є здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Закон не покладає на Комітет та його органи здійснення державного контролю за порядком формування тарифів на послуги з розподілу, постачання природного газу, виконання ліцензійних умов Відповідачами. Водночас, якщо суб'єкт господарювання, що займає монопольне становище, зловживає таким становищем, органи Комітету здійснюють контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі і при різному застосуванні норм законодавства учасниками ринку та Регулятором.

Про зловживання монопольним становищем свідчать листи НКРЕКП щодо можливих ознак зловживання Відповідачем у справі монопольним становищем на ринку природного газу.

Що стосується Меморандуму, про який зазначає Відповідач, Комітет звертає увагу, що він існує для посилення співпраці між Комітетом та НКРЕКП на ринках, зокрема, природного газу з метою забезпечення єдиних узгоджених підходів до контролю за дотриманням законодавства суб'єктами господарювання.

Розподіл повноважень між Комітетом та НКРЕКП не має імперативного характеру, який виключав би можливість органів, зокрема Комітету, здійснювати державний контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції суб'єктами господарювання на ринку природного газу, тим більш, коли в тому числі в рамках цього Меморандуму НКРЕКП звернулася до Комітету щодо перевірки останнім можливих порушень законодавства про захист економічної конкуренції учасниками ринку природного газу.

Комітет, провівши розслідування, встановив, по-перше, що група «Житомиргаз» в особі оператора ГРМ та його постачальника займає монопольне становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності Оператора ГРМ, по-друге, дії учасників ринку природного газу, які полягають у донарахуванні об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при цьому Регулятор цих відносин заперечує щодо таких підходів, а отже, зазначені дії є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності Оператора ГРМ, що призвело до ущемлення інтересів споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Комітет зазначає, що при різному застосуванні норм законодавства учасниками й Регулятором цих відносин, вчиняти дії у вигляді зловживання монопольним становищем на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності Оператора ГРМ, що призвело до ущемлення інтересів споживачів, є порушенням саме законодавства про захист економічної конкуренції та належить безпосередньо до компетенції Комітету.

Аналіз судової практики розгляду питань, які стосуються порушеного питання в розслідуваній справі, про які зазначено в Поданні про попередні висновки, свідчить про відсутність судових рішень, де зазначено про те, що Відповідач може ретранслювати свої

витрати на споживача додатково до тарифу, встановленого у визначеному законодавством порядку.

Неврегулювання питання відносин між Ліцензіатом та Регулятором, між Оператором ГРМ та його Постачальником не дає правових підстав Відповідачу на власний розсуд стягувати додаткові кошти зі споживачів.

У запереченнях Відповідач підтверджує позицію Комітету, а саме: *«З юридичної точки зору, питання допустимості ретрансляції витрат може бути урегульовано прямо чи опосередковано нормативно-правовими актами. Порядок виконання таких нормативно-правових актів встановлюється уповноваженими органами та судами»*.

Отже, Відповідач визнає факт неврегулювання питання щодо донарахувань об'ємів використаного побутовими споживачами природного газу понад обсяги, визначені лічильниками, при здійсненні комерційних розрахунків, а відтак Комітетом доведено факт вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції Відповідачем, і цей факт не спростовується запереченнями Відповідача.

3) Відповідач вважає, що Комітет неправильно застосував норми Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, а саме:

- **неправильно об'єднав два окремих ринки – розподілу й постачання – в один ринок комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам;**
- **неправильно визначено часові межі ринку;**
- **постачальник не займає монопольного становища, адже між постачальниками існує конкуренція.**

Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок природного газу» побутовий споживач – фізична особа, яка придбаває природний газ з метою використання для власних побутових потреб, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень, що не включає професійну та комерційну діяльність

Комітет детально описав визначення товарних меж ринку. Комітет не зазначає, що постачання і розподіл є взаємозамінними послугами.

Комітетом встановлено, що визначення обсягу розподіленого природного газу, сплата за поставлений газ та його розподіл, що відображається в рахунках побутових споживачів, встановлюється через комплекс взаємопов'язаних відносин побутового споживача з оператором ГРМ та постачальником природного газу, на якого покладені спеціальні обов'язки.

Побутові споживачі природного газу в певній області не можуть відмовитися від послуг із розподілу природного газу, які надає Оператор ГРМ на території своєї ліцензійної діяльності, оскільки це, у свою чергу, унеможливить використання ними придбаного у постачальника природного газу для задоволення власних потреб.

Розподіл природного газу є частиною технологічного процесу забезпечення постачання природного газу населенню. Тобто, оскільки товар визначається як такий, що має для споживача цінність і не взаємозамінний з іншими товарами, то для побутових споживачів цінність має саме комплексна послуга, яка включає в себе технологічний процес розподілу природного газу та власне самого постачання природного газу. І побутовий споживач, який сплачує за природний газ, не потребує розподілу природного газу без газопостачання.

Отже, у період з грудня 2015 по серпень 2019 року діє система отримання комплексно послуг з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам. Послуги розподілу та постачання природного газу є двома взаємопов'язаними складовими процесу отримання побутовим споживачем природного газу з метою його використання для власних

побутових потреб, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень.

Відповідач вважає, що «визначення часових меж товарного ринку повинно відповідати Методиці, відповідно до якої часові межі ринку – час стабільності ринку, тобто період, протягом якого структура ринку, співвідношення попиту та пропозиції на ньому істотно не змінюється».

Часові межі визначаються як проміжок часу (як правило рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.

3 грудня 2015 року відбулися істотні зміни в законодавстві про ринок природного газу України, що мають спричинити відповідні зміни в сукупності товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками) і споживачами.

Часовими межами ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у межах території ліцензійної діяльності Оператора ГРМ було визначено період із грудня 2015 по серпень 2019 року.

4) Відповідач вважає, що Комітет неправильно та бездоказово кваліфікував дії Відповідачів, як порушення, передбачене частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, розподіл природного газу здійснюється лише на території, затвердженій НКРЕКП, та за наявності в ліцензіата газорозподільної системи, яка перебуває в його власності, користуванні чи експлуатації.

На території певної області господарську діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, що перебуває у власності, користуванні чи експлуатації суб'єкта господарювання, здійснює лише один Оператор ГРМ.

У межах саме цієї області, де розташована газорозподільна система Оператора ГРМ, відсутні інші суб'єкти господарювання, які можуть надавати послуги з розподілу природного газу.

Відповідно до частини першої статті 5 Закону України «Про природні монополії» ринок розподілу природного газу відноситься до природних монополій.

Відповідно до Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини в перехідний період), затвердженого постановою КМУ від 01.10.2015 № 758, що діяла до 31.03.2017 включно, а також відповідно до Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, затвердженого постановою КМУ від 22.03.2017 № 187, що діяло з 01.04.2017 до 31.10.2018 включно, та постановою КМУ від 19.10.2018 № 867, діє з 01.11.2018, на Постачальника – Відповідача у справі покладено спеціальні обов'язки щодо постачання природного газу побутовим споживачам та релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) на території ліцензованої діяльності з розподілу природного газу Оператора ГРМ.

Постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки, не конкурують між собою, оскільки вони здійснюють діяльність лише на території ліцензованої діяльності з розподілу природного газу певного оператора ГРМ, з яким мають спільне коло побутових споживачів.

Частиною першою статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначено, що суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:

а) на цьому ринку в нього немає жодного конкурента;

- б) не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

Тому, враховуючи вищенаведене, відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» група в особі Оператора ГРМ та його Постачальника у період із грудня 2015 року по серпень 2019 року займала монопольне (домінуюче) становище на ринку комплексної послуги з розподілу та постачання природного газу побутовим споживачам у територіальних межах ліцензованої діяльності Оператора ГРМ, оскільки на цьому ринку у неї не було жодного конкурента.

Твердження Відповідача щодо того, що Постачальник не займає монопольного (домінуючого) становища, адже між постачальниками існує конкуренція, не береться до уваги Комітетом, оскільки здійснивши аналіз ринку, а саме безпосередньо у взаємовідносинах, які виникають та існують між Постачальником із спеціальними обов'язками та споживачами, а також Оператором ГРМ, свідчить про відсутність конкуренції.

Фактично відповідно до Положень про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, спеціальні обов'язки постачальників природного газу, які придбали природний газ у НАК «Нафтогаз України», постачати такий природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності), покладені на виключне коло постачальників природного газу.

При цьому відсутні критерії для залучення інших суб'єктів господарювання для виконання таких обов'язків.

Крім того відповідно до частини шостої статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» для проведення розрахунків за спожитий природний газ постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, їх структурні підрозділи, а також оптові продавці, що здійснюють продаж природного газу таким постачальникам на виконання спеціальних обов'язків, покладених на таких продавців, відкривають в установах уповноважених банків поточні рахунки із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять як плата за спожитий природний газ від споживачів.

Тобто, у незалежного постачальника природного газу, на якого не покладені спеціальні обов'язки, відсутня можливість відкриття в уповноваженому банку рахунку зі спеціальним режимом використання.

Комітет не заперечує, що Постачальник може потенційно зазнавати конкуренції, однак під час розгляду справи Комітетом не виявлено конкуренції між Постачальниками на яких покладено спеціальні обов'язки, та незалежними постачальниками.

Разом із тим Відповідачем не надано жодного підтвердного документа та не надано інформації, яка б підтвердила, що Відповідач зазнає значної конкуренції на ринку.

Також окремої уваги потребує той факт, що інші учасники ринку природного газу, які знаходяться в аналогічному статусі з Відповідачем на інших територіальних ринках, не вчиняють таких дій. Зазначене підтверджується наданою ними інформацією, яка знаходиться в матеріалах справи Комітету.

Заперечення Відповідачів не спростовують висновків, викладених у справі Комітету.

Листом від 29.11.2019 б/н (вх. Комітету № 8-01/14286 від 02.12.2019) від 20 операторів ГРМ, у тому числі АТ «Житомиргаз», і 16 постачальників зі спеціальними обов'язками, у тому числі ТОВ «Житомиргаз збут», надано загальні заперечення на подання з попередніми висновками у справах, зміст яких зводиться до такого.

1) Комітет неправильно визначив товарні межі ринку «комплексною» послугою з розподілу та постачання.

«На сьогодні у кожного ТОВ є побутові споживачі, які обирають інших постачальників, поки що кількість таких споживачів не перевищує +/-10 осіб у кожного постачальника, але така можливість є».

Не існує ніякої пов'язаності в господарській діяльності між постачальником та оператором ГРМ, яка б заважала або була перешкодою вступу інших постачальників, у договірні відносини із побутовим споживачем при дотриманні законного порядку «зміни постачальника».

Визначення Комітетом товарних меж ринку як комплексної послуги з розподілу та постачання суперечить чинному міжнародному та внутрішньому законодавству, не відповідає практиці взаємовідносин між суб'єктами ринку природного газу та їх відносинам з побутовим споживачем.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», під час розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, органи та посадові особи Антимонопольного комітету України керуються лише законодавством про захист економічної конкуренції.

Комітетом детально описано чинне нормативно-правове регулювання в Україні діяльності з розподілу та постачання природного газу. Також зазначено і про різне застосування учасниками ринку і Регулятором норм законодавства, що стосуються обліку природного газу, спожитого побутовими споживачами з допомогою лічильників газу, які не обладнані термокорецією.

Комітет і не заперечує, що нормативно-правова база виписана так, що послуги з розподілу та постачання газу - це окремі послуги, які повинні надаватися окремими суб'єктами господарювання. Однак із грудня 2015 року по серпень 2019 року оператори ГРМ і їх постачальники відповідно до законодавства про захист економічної конкуренції є суб'єктами господарювання, пов'язаними відносинами контролю, у значенні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції», і відповідно до чинного законодавства є єдиним суб'єктом господарювання, який продовжує надавати комплексну послугу з розподілу та постачання природного газу.

Відповідно до Правил постачання природного газу побутовий споживач має право на вільний вибір постачальника та безоплатну зміну постачальника.

Однак фактично відповідно до Положень про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, спеціальні обов'язки постачальників природного газу, які придбали природний газ у НАК «Нафтогаз України», постачати такий природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності), покладені на виключне коло постачальників природного газу.

При цьому відсутні критерії для залучення інших суб'єктів господарювання для виконання таких обов'язків.

Крім того, відповідно до частини шостої статті 11 Закону України «Про ринок природного газу» для проведення розрахунків за спожитий природний газ постачальники природного газу, на яких покладені спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу, їх структурні підрозділи, а також оптові продавці, що здійснюють продаж природного газу таким постачальникам на виконання спеціальних обов'язків, покладених на таких продавців, відкривають в установах уповноважених банків поточні рахунки із спеціальним режимом використання для зарахування коштів, що надходять як плата за спожитий природний газ від споживачів.

Тобто, у незалежного постачальника природного газу, на якого не покладені спеціальні обов'язки, відсутня можливість відкриття в уповноваженому банку рахунку зі спеціальним режимом використання.

Щодо 10 побутових споживачів, які, за інформацією Відповідачів у справі, перейшли від постачальників з спеціальними обов'язками - відповідачів у справі до інших незалежних постачальників, якщо брати Київську область, то це - газопостачальна компанія «Нафтогаз Україна» (підтвердження відсутні в запереченнях), враховуючи, що кількість побутових споживачів АТ «Київоблгаз» становить 864 591, частка газопостачальної компанії «Нафтогаз Україна» буде становити 0,00115 %, а частка ТОВ «Київоблгаз збут» - 99,9 % кількості побутових споживачів, яким АТ «Київоблгаз» надає послуги розподілу газу. Отже, у період з грудня 2015 року по серпень 2019 року газопостачальна компанія «Нафтогаз Україна» не може розглядатися як фактичний конкурент Відповідача.

Щодо договору розподілу між постачальником та оператором ГРМ, цей договір не є типовим і не є обов'язковим для укладання між постачальником та оператором ГРМ, Комітетом не було досліджено фактичних взаємовідносин між сторонами, постачальник не замовляє та не отримує послуги з розподілу в оператора ГРМ та не здійснює оплати такої послуги.

Комітетом не може бути взято таке зауваження до уваги з огляду на наступне.

Комітетом проаналізовані договори між оператором ГРМ і їх постачальниками, які називаються «Договір на розподіл природного газу». Зазначені договори були укладені в червні 2015 року і відповідно до інформації, наявної в Комітеті, діють і на сьогодні. Оскільки відповідно до додаткової угоди № 9 до договору на розподіл природного газу від 28.12.2018 сторони дійшли згоди, що «договір набирає чинності з дня його підписання та скріплення підписів уповноважених представників Сторін печатками та діє в частині надання послуг до 31 грудня 2019 року, а в частині проведення розрахунків за надані Газорозподільним підприємством послуги – до їх повного виконання».

При цьому в поданні зазначено, що за приклад береться Київська область, що між АТ «Київоблгаз» і ТОВ «Київоблгаз збут» укладено **договір на розподіл природного газу** від 25.06.2015 № 1-2015-290-Н (далі – Договір). Предметом договору є зобов'язання газорозподільного підприємства (АТ «Київоблгаз») надати Замовнику (ТОВ «Київоблгаз збут») з 01.07.2015 послугу з транспортування природного газу газорозподільними мережами до меж споживачів Замовника відповідно до актів розмежування балансової належності газопроводів та експлуатаційної відповідальності сторін. Газ Замовника, транспортування якого за цим договором здійснює Газорозподільне підприємство, призначений для задоволення населення та релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для виробничо-комерційної діяльності), газоспоживне обладнання яких підключено до газорозподільних мереж. Замовник зобов'язується сплатити Газорозподільному підприємству вартість послуги з транспортування природного газу ГРМ у розмірі, строки та порядку, що передбачені умовами договору.

Відповідно до п. 3.4 Договору за підсумками розрахункового періоду газорозподільне підприємство формує акт про фактичний обсяг спожитого (розподіленого) газу та реєстр обсягів розподіленого природного газу споживачам замовника за розрахунковий період по споживачах постачальника за регульованим тарифом, що є замовником, та у зазначений строк передає його на погодження замовникові. За наявності розбіжностей у частині визначення обсягу протранспортованого газу вони підлягають урегулюванню відповідно до умов Договору або у судовому порядку. До вирішення цього питання обсяг протранспортованого газу встановлюється відповідно до даних газорозподільного підприємства.

Пунктом 4.6 Договору передбачено, що послуги з транспортування природного газу ГРМ підтверджуються підписаним між оператором ГРМ та замовником актом наданих

послуг, що оформлюється з урахуванням обсягу протранспортованого газу за розрахунковий період, визначеного відповідно до розділу III Договору.

Відповідно до умов Договору обсяги протранспортованого природного газу визначені в актах на підставі даних оператора ГРМ.

Також пунктом 6.2 Договору визначено, що газорозподільне підприємство має право отримувати від Замовника плату за надані послуги з транспортування природного газу ГРМ за тарифом відповідно до пункту 5.1 розділу 5 Договору, а відповідно до підпункту 6.3.2 Договору замовник зобов'язується оплачувати газорозподільному підприємству вартість послуг згідно з умовами Договору.

Протягом дії договорів з 2015 по 2019 роки залишалися незмінними: зміст договору, його назва, умови, зміни відбувалися тільки щодо обсягів транспортування природного газу і терміну дії договору. При цьому в додатках до договорів зазначається, що «в частині проведення розрахунків за надані газорозподільним підприємством послуги – до їх повного здійснення».

Тобто, Комітетом у повному обсязі були проаналізовані відносини між постачальником та оператором ГРМ відповідно до цих договорів.

2) *Щодо суперечностей, на думку Відповідача, які вбачає Комітет у визначенні розрахункової одиниці природного газу за договорами на постачання та розподіл природного газу в стандартних умовах для населення та його оплати побутовим споживачам обліку газу в енергетичних одиницях.*

Норма пункту 5.3 розділу V «Порядок обліку природного газу», що передається споживачу, Типового договору розподілу природного газу, прямо передбачає, що «за розрахункову одиницю розподіленого та спожитого природного газу береться один куб. м природного газу, приведений до стандартних умов, визначених у Кодексі газорозподільних систем», звучить не як «до порядку, визначеного в Кодексі газорозподільних систем», а саме – до стандартних умов, визначених в Кодексі ГРМ. Єдина суперечність, що може виникнути у розумінні цієї норми – це те, що в Кодексі ГРМ таких стандартних умов начебто не міститься, а вони лише використовуються в тексті щодо порядку обліку природного газу.

Методика 595 застосовується взагалі до підприємств з газопостачання та газифікації НАК «Нафтогаз Україна», та відповідні обраховані обсяги включались до собівартості транспортування газу цих підприємств.

Зазначена норма була актуальною, коли підприємства з газопостачання та газифікації входили до складу НАК Нафтогаз Україна і продовжувала застосовуватись як атавізм. Оператори ГРМ намагались отримати в тарифах на розподіл природного газу зазначені обсяги аж до кінця 2018 року, подаючи їх у складі заяв до НКРЕКП на затвердження тарифів, однак не отримали такого включення. Тарифи вже 2016 року не покривають цих витрат та не містять в собі зазначеної Методики 595, без тарифного покриття залишилися зазначені обсяги і на 2017 і на 2018 роки.

НКРЕКП в постанові № 84 передбачила застосування додатків до Методики 116, що може бути використане і не суперечить чинному законодавству, оскільки ці додатки є числовими нормативами, ідентичні для будь-якого побутового лічильника, незалежно від категорії споживача – побутовий чи не побутовий споживача має такий лічильник.

Однак у частині розподілу цими методиками особливостей віднесення витрат з оплати природного газу в стандартних умовах побутовим споживачем та непобутовим споживачем їх положення вже не можуть бути скасовані, оскільки із цього питання є чинними норми Законів та нове спеціальне законодавство.

Комітетом не може бути взято таке зауваження до уваги з огляду на таке.

Відповідно до Правил постачання природного газу, можливість використання за розрахункову одиницю поставленого природного газу метра кубічного природного газу, приведенного до стандартних умов, передбачена лише у відносинах постачання природного газу споживачам, що не є побутовими (пункт 9 розділу II Правил), і не передбачена для відносин із побутовими споживачами (розділ III зазначених Правил).

Норми Кодексу ГРМ не містять положень, які регламентують процедуру приведення обсягів спожитого природного газу побутовими споживачами до стандартних умов для здійснення комерційних розрахунків в обсягах (куб. м) та містять виключно процедуру такого приведення для споживачів, які не є побутовими. Норми Кодексу ГРМ щодо приведення до стандартних умов для побутових споживачів застосовуються виключно при здійсненні перерахунків об'ємів природного газу (куб. м) в енергетичні одиниці (кВт·год) та надання їх побутовим споживачам інформаційно.

На сьогодні розрахунки за природний газ здійснюються виключно в куб. м, а переведення в енергетичні одиниці має виключно інформаційний характер, оскільки проведення розрахунків за природний газ в енергетичних одиницях не відбувається.

На сьогодні визначення та розрахунок тарифу на послуги розподілу природного газу для суб'єктів господарювання, які отримали або мають намір отримати ліцензію, здійснюється відповідно до Методики визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу, затвердженої постановою НКРЕП від 25.02.2016 № 236 (далі – Методика № 236).

Згідно з Методикою № 236 при розрахунку тарифів на послуги з розподілу природного газу враховуються нормовані ВТВ.

Відповідно до підпункту 14 пункту 4 Положення про Міністерство енергетики та вугільної промисловості України (далі – Міненерговугілля) (на підставі якого Міненерговугілля діяло до 01.04.2017), Міненерговугілля відповідно до покладених на нього завдань затверджувало перелік нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу, газового конденсату під час їх видобутку, підготовки до транспортування і транспортування, порядок визначення їх розмірів та ведення їх обліку.

Ця норма діяла протягом 2015 – 2016 років.

Порядок визначення розмірів нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах було затверджено наказом Міненерговугілля від 23.11.2011 № 737 (далі – Наказ № 737).

Розміри нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах останній раз були затверджені на 2016 рік наказом Міненерговугілля від 25.12.2015 № 847 на підставі наказу № 737.

Відповідно до Наказу № 737, річні обсяги нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в газорозподільних мережах розраховуються відповідно до трьох Методик, однією з яких є Методика визначення питомих втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, затверджена наказом Міністерства палива та енергетики України від 21.10.2003 № 595 (далі – Методика № 595).

Відповідно до розділу першого Методики № 595, вона призначена для розрахунків питомих втрат газу в разі неприведення до стандартних умов результатів вимірювання об'ємів газу низького тиску, які вимірюються лічильниками, що не мають спеціальних пристроїв для автоматичного приведення до стандартних умов їх показників при зміні тиску та/або температури газу. Питомі втрати газу визначаються підприємствами з газопостачання та газифікації розрахунковим шляхом самостійно згідно із цією Методикою і **включаються до собівартості транспортування газу цих підприємств.**

Отже, вона може застосовуватись виключно для розрахунку питомих втрат газу і включення їх до собівартості розподілу.

Крім того, до 17.03.2017 порядок визначення та компенсація фактичних втрат та виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ, у тому числі визначення питомих

втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі неприведення об'єму газу до стандартних умов, відповідно до Методики № 595, було прямо визначено НКРЕКП в Кодексі ГРМ.

Щодо Методика № 116, то вона поширює свою дію тільки на суб'єктів господарювання, які в господарсько-виробничій діяльності для вимірювання об'єму спожитого газу використовують лічильники, крім випадків використання газу за показниками лічильників громадянами-підприємцями для власних потреб. Оскільки побутові споживачі, не є суб'єктами господарювання та громадянами-підприємцями, норми Методики № 116, зокрема величини коефіцієнтів, також не можуть бути застосовані по відношенню до побутових споживачів, які згідно з пунктом 2.2 Договору постачання природного газу здійснюють використання природного газу виключно на власні побутові потреби, у тому числі для приготування їжі, підігріву води та опалення своїх житлових приміщень, що не включає професійну та комерційну діяльність.

Отже, застосування коефіцієнта приведення об'єму природного газу до стандартних умов, згідно з додатками до Методики № 116, до побутових споживачів не має жодних правових підстав.

3) *Щодо покриття тарифами на розподіл природного газу втрат на побутових лічильниках населення, що не провадять природний газ до стандартних умов.*

Регулятор позбавив операторів ГРМ права на включення питомих втрат до тарифів, зафіксувавши розмір, визначений Міненерговугіллям в наказі від 25.12.2015 № 847, в якому не включено втрат природного газу на лічильниках побутових споживачів.

Взагалі питання про економічну обґрунтованість тарифів, які затверджені у 2016 році та діяли протягом 2016 – 2018 років, наразі також розглядаються в судах за позовами операторів ГРМ до Регулятора про встановлення економічно обґрунтованих тарифів або відшкодування збитків, заподіяних встановленням економічно-необґрунтованих тарифів. У зазначених справах щодо 8 облгазів призначено експертизу з визначення наскільки встановлені тарифи покривають фактичні витрати зазначених суб'єктів природних монополій.

У поданні описано відповідно до яких нормативно-правових актів НКРЕКП розраховується тариф і які складові до нього включаються.

Виходячи з нормативно-правових документів витрати на закупівлю природного газу для покриття виробничо-технологічних витрат, зокрема для втрат природного газу при його вимірюваннях побутовими лічильниками в разі не приведення об'єму газу до стандартних умов, включаються до тарифу на розподіл природного газу.

Чинним законодавством України не визначено право постачальників природного газу додатково стягувати з побутових споживачів плату за природний газ, використаний оператором ГРМ для покриття його втрат через неприведення до стандартних умов, а також не визначено порядку обчислення обсягу та механізму перерахування постачальником природного газу оператору ГРМ коштів на покриття таких втрат.

Отже, встановлення економічно обґрунтованих тарифів на розподіл природного газу та визначення механізмів і джерел покриття недоотриманої тарифної виручки та/чи збитків, отриманих при здійсненні ліцензованої діяльності з розподілу природного газу, належить до повноважень НКРЕКП та має вирішуватись за обґрунтованим поданням відповідного оператора ГРМ у порядку та способом, визначеним законодавством.

Безумовно при здійсненні вимірювання природного газу при різній температурі та тиску виникає об'єктивна різниця у вимірах, проте відповідні розбіжності вже покритті у тарифі на розподіл природного газу для оператора ГРМ (відповідно до листа НКРЕКП від 19.04.2019 № 4443/16/7-19, вх. Комітету від 02.05.2019 № 7-01/5222).